

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Regula Morum. Sive Dictamen Conscientiæ

**Babenstuber, Ludwig
Reichlin, Alphons
Hepper, Johann Baptist**

Salisburgi, 1697

Caput IV. De Conscientia Probabili.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39970

præceptum confitendi peccata dubia esse probabilissimè certum. Quod si discurremus ex principio reflexo, sive ex hypothese probabilitatis sententiæ negativæ, fatendum est, dictum præceptum esse incertum. nam probabilitas unius extremi infert indispensabiliter incertitudinem alterius oppositi. Verùm ea probabilitas solùm est Speculativa, quæ non obstat, quominus nostra sententia sit practicè certa.

CAPUT IV. DE CONSCIENCIA PROBABILI.

Controversiam hoc seculo celeberrimam, & à summis Doctoribus ingenti partium studio calidissimè decertatam impræsentiarum excitamus. Agendum est enim de licito usu sententiæ probabilis, qui unus in rebus moralibus Theologorum calamos, & ingenia hætenus maximè exercuit. Quod quidem argumentum rectè tractare ut longè difficillimum, ita & summi momenti est. Ego in hac Quæstione versabor nec planè parcus, nec multùm amplius: quippe quam viri Sapientissimi complures ita præclare, copiosèq; discusserrunt, ut aliquid ultra dicere ferè sit actum agere. Ad rem igitur ut veniamus, statuendus est ante omnia genuinus, atque legitimus conceptus seu definitio cùm Probabilitatis, tum opinionis probabilis. Nam dici non potest, quanta hujus ad omnia, quæ dicemus, sit futura necessitas. Itaque sit.

AR.

ARTICULUS I.

De essentia Probabilitatis, & sententiæ probabilis.

§. I.

Quid, & Quotuplex sit Probabilitas?

SUMMARIUM.

1. Probabile quid nominis? 2. Quot modis veritas apparere possit intellectui? 3. Definitio Probabilitatis. 4. Ejus divisio in intrinsecam, & extrinsecam. Quid sit extrinseca? 5. Quid sit intrinseca Probabilitas? 6. Quid Probabilioritas?

I. **H**Oc nomen Probabile, veluti notat Esparza apud Thyrsium Gonzalez de Consc. Probab. dissert. 1. §. 4. n. 17. idem sonat, quod approbabile, sive dignum, ut approbetur, seu commendetur. Et ideo apud Veteres probabile dictum idem erat, ac dignum commendatione, sive commendabile. Quapropter ad rem nostram Probabilitas nihil est aliud, quam passiva approbabilitas, seu meritum & dignitas, qua aliquid meretur, & constituitur dignum, ut approbetur, & commendetur. Sicut amabilitas, seu bonitas est ratio formalis, qua res quæppiam constituitur amabilis, vel digna, ut ametur. Ex quo sequitur, Probabilitatem alicujus sententiæ esse formaliter id, ratione cujus est digna, ut ab intellectu approbetur, veraque esse censeatur. Quæ res ut amplius declaretur.

II. Notandum est ex Terillo in tract. de Consc. prob. q. 2. n. 13. Omne verum, quod apprehenditur, & apparet in intellectu, stimulare, atque allicere cognoscentem ad præstandum assensum. Porro apparentia veri alia evidens, alia est inevidens. Evidens excludit omnem apparentiam de veritate oppositi, & rapit intellectum necessario ad assensum. Inevidens non excludit omnem apparentiam de veritate oppositi; & ideo non necessitat ad assensum, sed relinquit intellectum, ut assentiatur, determinabilem à

T

libero

libero imperio voluntatis. Rursus apparentia veri inevidens alia fallibilis, alia est infallibilis. Infallibilis non potest non esse connexa cum veritate. Apparentia veri fallibilis potest non esse connexa cum veritate, & est duplex: scilicet illa, quæ sæpius connectitur cum veritate, quàm cum falsitate: & alia, quæ sæpius connectitur cum falsitate, quàm cum veritate. Evidens apparentia veri constituit motivum scientificum, cui intellectus non potest dissentire. Apparentia inevidens, & simul infallibilis constituit motivum fidei Theologicæ. huic potest intellectus absolutè dissentire; sed non absque nota imprudentiæ. Apparentia fallibilis, quæ sæpius connectitur cum veritate, quàm cum falsitate, constituit motivum perbabile, id est, dignum, cui intellectus assentiatur; sive tale, cui possit prudenter assentiri, ita tamen, ut etiam de veritate oppositi possit prudenter formidare, omnemque assensum suspendere. Demum apparentia fallibilis, quæ sæpius connectitur cum falsitate, quàm cum veritate, constituit motivum improbabile, id est, indignum, cui intellectus assentiatur, sive tale, cui non possit, nisi imprudenter assentiri, eò quòd nulla in hac apparentia affulgeat spes rationabilis assequendi veritatem, quæ est finis ipsius. Ex his jam

III. Dico primo. Probabilitas ut sic est *Apparentia veri fallibilis ob suam magnitudinem apta ad fundandum prudentem assensum.* Hæc definitio videtur manifestè bona debite, quæ primùm diximus, meditati, nec differt quoad sensum ab illa proluxiore Terilli ubi suprà *assertione 10.* Probabilitas, inquit, est apparentia veri fallibilis adeò magna, ut illa digna sit assensu: seu, ut, qui illi absolutè assentitur, ut prudens meritò laudari, nullatenus tanquam temerarius & imprudens reprehendi possit. Hæc descriptio nobis vel ideò est utilis, quòd sit amplior nostræ definitionis explicatió. Definitur itaque Probabilitas à posteriori ceu causa
per

per effectum præcipuum, nempe assensum prudentem, quem propter frequentiore connexionem cum veritate, quàm cum falsitate apta est parere in intellectu. Et hinc à contrario colligitur, quid sit improbabilitas: videlicet *Apparentia veri fallibilis ob suam exilitatem non apta ad fundandum prudentem assensum.* Provenit hæc exilitas à frequentiori connexionem cum falsitate, quàm cum veritate: inde enim fit, ut intellectus tali apparentiæ non possit prudenter fidere: cum illam sequens facillimè aberret à suo fine, qui est veritas; immò sæpiùs amplectatur falsum, quàm verum.

IV. Dico secundo, Probabilitas dividitur in intrinsecam, & extrinsecam. Ita omnes, Declaratur. Probabilitas extrinseca, sive authentica illa dicitur, quæ fundatur in autoritate dicentis aliquid: & potest definiri, quòd sit *Apparentia veri tam magna fundata præcise in fallibili auctoritate dicentis, ut possit generare prudentem assensum.* Cæterum omnis auctoritas duplicem includit veracitatem, quatum una est veracitas in cognoscendo; altera veracitas in loquendo. Prima consistit in sufficienti cognitione rerum, ex qua quis præsumitur non falli, vel errare in iudicando. Secunda est sincera ingenuitas personæ loquentis in conformando dicta conceptibus, ne fallat mentiendò. Utralibet istarum veracitatum deficiente tollitur auctoritas ad persuadendum rationabilem assensum sufficiens. Patet hoc: nam nemo prudenter assentitur Dæmoni: quia non est verax in loquendo quamvis sit verax in cognoscendo. Similiter non solemus adhibere fidem homini quantumcùnq; probo circa rem, cujus est ignarus, aut imperitus, quia non est verax in cognoscendo, quamvis sit verax in loquendo. Et ideò non nisi hominibus probis, & simul peritis prudenter credimus, & assentimur.

V. Probabilitas intrinseca est omnis illa, quæ habetur in-

dependenter ab autoritate loquentis, & ideò potest definiri: *fallibilis apparentia veri ab autoritate loquentis independens adeò magna, ut sit apta ad fundandum prudentem assensum.* Porro loci ac fontes, ex quibus hauriri potest hæc probabilitas, sunt primo lex, ejusque explicatio, & concordia circa legem. Secundo. Consuetudo, quæ & legis interpretis est, & vim legis ipsa obtinet. Tertio Titulus possessionis, de quo supra. Quarto. Necessitas, hæc enim, cum legem non habeat, multa alioquin illicita reddere solet licita. Quinto. Effectus, damna, absurda, quæ vel sequuntur, vel secutura rationabiliter videntur ad aliquam operationem. Sexto. Finis, natura, proprietates alicujus objecti, ita hic a. 2. §. 1. n. 1. Clariss. P. Paulus Mezger.

VI. Ex dictis jam facile deducitur, quòd si Probabilioritas, ut vocant, sive major probabilitas, & quid minor? cùm enim Probabilitas consistat in apparentia veritatis, quantò major, vel minor est hæc apparentia, tantò major, vel minor est Probabilitas. Illa proinde apparentia est probabilitas major, quæ plures peritos & probos irreprehensibiliter & ut viros doctos ac probos decet, judicantes allicit ad assensum. Minor est, quæ pauciores ejusmodi viros allicit ad assensum. Quando verò duæ apparentiæ æqualiter multos alliciunt ad assensum, constituunt probabilitates æquales. Nam ex perfectione, & magnitudine effectus præcipui, qui in præsentia est assensus causatus in intellectu prudentium, rectè colligitur perfectio, & magnitudo causæ, ita ut majoritas effectus arguat majoritatem, minoritas minoritatem; æqualitas æqualitatem, causæ, quæ hîc est Probabilitas.

§. II.

Quid, & Quotuplex sit Sententia probabilis?

SUMMARIUM.

7. *Definitio, conditiones, & proprietates sententia probabilis.* 8, 9. *Divisiones*

siones Opinionis probabilis. 10. An dua opiniones contradictoriae possint esse simul probabiles? 11. An sententia probabilis improbabilis, & improbabilis fieri possit probabilis? 12. An omnis opinio Speculativè probabilis sit etiam practicè probabilis? 13. Directe non probabile fieri potest probabile indirectè. 14. Non omnis opinio probabilis quoad se est probabilis quoad nos, & neque econtra. 15. Quando unum contradictorium est alicui certum, argumenta etiam insolubilia non possunt ei alterum contradictorium reddere probabile.

VII. **D**ico primo. Sententia probabilis rectè definitur: *judicium fallibile quidem, sed rationabili motivo innixum.* Dicitur *judicium fallibile*, quod est genus in hac definitione. *judicium* quidem, ne confundatur cum dubio propriè dicto. *fallibile*, id est, opinativum, & includens formidinem oppositi, ut discernatur ab assensu scientifico, & fidei Divinæ. Dicitur, *rationabili motivo innixum*. quæ particulæ sunt ultima differentia, qua definitum differt ab opposita specie, videlicet opinione improbabili. Nominè porrò motivi rationabilis illud intelligitur, quod à prudentibus citra passionem & affectum judicantibus existimatur dignum assensu, ita, ut, qui illi præbet assensum, meritò laudari ceu prudens; nequiquam verò velut imprudens possit reprehendi. Tale motivum formaliter habetur per quamlibet veram & certam probabilitatem, sive extrinsecam, sive intrinsecam, de quibus in priori. Ex dictis sequitur primo, motivum, quo nititur opinio probabilis, debere esse positivum, & non sufficere, ut sit probabilis, negationem fundamenti in oppositum. Nam nemo prudenter assentitur objecto hujus prop. *Sidera sunt paria*, licet non habeat motivum dissentientiendi. Sequitur secundo, motivum sententiæ probabilis debere esse magnum, & rationabile non solum absolutè, sive secundum se, sed etiam comparativè ad motiva faventia parti oppositæ, ita ut ab his non enervetur ejus efficacia, & vis trahendi ad assensum: quo modo enervari & elidi solent mo-

tiva cujuslibet hæresis comparata cum motivis fidei Catholicæ. Et hinc sequitur tertio, nullam opinionem esse probabilem, quæ repugnat vel S. Scripturæ, vel traditionibus Ecclesiæ, ejusque definitionibus: quia nemo, nisi temerè opinari potest contrarium ejus, quod comprobatur auctoritas tam infallibilis. Sequitur quarto, nullam sententiam esse probabilem, cujus contradictoria est certa sive certitudine Metaphysica; sive Physica; sive morali. Ratio est: quia certitudo etiam moralis (nam de Physica & Metaphysica res est evidens) in aliqua sententia reperta ita evertit motiva contradictoriæ, ut eis intellectus non possit prudenter assentiri: nititur enim rationibus adeò solidis, ac efficacibus, estque conjuncta cum tam clara, & robusta solutione argumentorum in contrarium, ut omnem de hujus veritate rationabilem formidinem excludat. Lege de his omnibus Terillum *loc. cit. num. 41.* Joan. de Carden. *in Crisi Theolog. tomo 1. tract. 1. disp. 1. item disp. 15. num. 371. & alibi. Illung Theolog. pract. tract. 1. Disp. 1. a. 6. §. 1.*

VIII. Dico Secundo. Opinio probabilis dividitur in intrinsecè, & extrinsecè: in speculativè, & practicè: in directè, & indirectè probabilem. item in probabilem quoad se, & probabilem quoad nos. & hæc demum in certò, & probabiliter probabilem. Opinio intrinsecè probabilis est, quæ nititur rationabili motivo independentè ab auctoritate loquentis. Extrinsecè probabilis est, quæ pro suo motivo habet auctoritatem loquentis. Speculativè probabilis est, quæ nititur motivò alicujus momenti de veritate objecti secundum substantiam, & absque omnibus circumstantiis, vel particulari exercitio Spectati. Practicè probabilis est, quæ habet rationabile motivum pro honestate actus consideratis omnibus circumstantiis hæc & nunc exercendi. Opinio directè probabilis illa dicitur, cujus probabilitas fundatur in ipsa natura

tura objecti. Hoc modo probabile est, inspectâ pictorij artefacti naturâ, pingere non esse opus servile. Indirectè, sive reflexè probabilis est, cujus probabilitas vel sumitur ex probabilitate directas vel ex argumentis in natura rei non fundatis, & aliunde accersitis. ita qui ex illo fundamento, quòd opus pingendi probabiliter non sit servile, judicat, esse probabile, quòd liceat pingere die festo, habet opinionem reflexè probabilem; quia ejus probabilitas oritur ex illa priori tanquam objecto, supra quod reflectit. similiter subditus, cui directè probabile est, bellum esse justum, atque ad illud vocatus à principe judicat, sibi bellare esse licitum ex illo principio, quòd in incertis tutum sit obedire superiori, habet novam probabilitatem, eamque reflexam; licèt fortè dicatur meliùs indirecta: cùm non fundetur in directa, sed in circumstantia extrinsecùs illi adjecta.

IX. Opinio probabilis quoad se est, quæ verè, & à parte rei habet motiva ad rationabilem assensum sufficientia. Probabilis quoad nos est, quæ talia motiva habet in intellectu assentientis. Jam verò probabilitas opinionis vel nobis est certa, ita, ut non dubitemus, aut formidemus de illa: vel est nobis solùm probabilis: sive solùm innotescit probabiliter? si prius, opinio est certò probabilis: si posterius, est solùm probabiliter probabilis. Huc referri potest opinio dubiè probabilis: estque illa, de cujus probabilitate sapientes dubitant, sive de cujus probabilitate meritò dubitatur. Opinio dubiè probabilis nil differt ab opinione tenuiter probabili: quamvis aliqui hanc confundant cum opinione probabiliter probabili, contra quos agit Cardenas *in Crisi Theolog. dissertat. 4.* De cætero sicut efficacia motivorum habet alios & alios gradus, ita & opinio probabilis in ratione probabilis. In supremo gradu constituitur opinio probabilissima, sive probabiliter certa. Hujus motiva tantæ sunt efficacix, ut sententiam ei
oppo-

oppositam relinquunt solùm probabiliter, vel omninò dubiè probabilem. Sequitur opinio probabilior, quæ nititur motivis efficacioribus: quæ & ipsa possunt esse in majori, vel minori excessu efficaciarum. Quòd si motiva duarum opinionum utrimque sint æqualiter efficacia, opiniones sunt æquè probabiles: si magis & minùs efficacia, una est magis, altera minùs probabilis. Opinio probabiliter probabilis obtinet infimum gradum probabilitatis (nam dubiè, sive tenuiter probabilis vix meretur nomen probabilis) hæc enim ob motivorum, quibus nititur, exilitatem, à pluribus judicari solet improbabilis, licèt aliqui ob motivum non leve sive rationis, sive autoritatis eam censeant esse probabilem. Allatis divisionibus jungi potest divisio opinionis in positivè, & negativè probabilem. Positivè probabilis est, quam *Dicto* r. definivimus. Negativè, vel si mavis, præcisivè probabilis est. quæ non habet motivum suadens assensum, sed abstrahit tam à motivo, quàm ab ejus carentia. Talis est: *Turca dormit.* hæc enim in meo intellectu ita potest apparere, ut neque cogitem, illam habere motivum pro somno Turcæ, neque carentiam motivi. Ut magis declarentur, quæ hæctenus diximus, habe ulterius

X. Notabile I. Possunt duæ contradictoriæ esse simul positivè probabiles etiam eidem intellectui. Patet hoc in omnibus ferè sententiis celebrioribus contradictoriè oppositis, quarum quælibet nititur motivis tam magnis, ut etiam collata cum motivis partis oppositæ sint digna rationabili assensu. Et ideo vir doctus pensatis utrimque talibus motivis sapissimè judicat, utramque sententiam esse probabilem: ergo in ipsius intellectu ambæ contradictoriæ sunt simul probabiles. Inde tamen non sequitur, quod docuit Caramuel, quando una propositio est probabilis, ejus quoque contradictoriam debere esse positivè probabilem.

Nam

Nam propositionem esse positivè probabilem est illam niti fundamento gravi, atqui quòd una nitatur fundamento gravi, non infert, ejus quoque contradictoriam niti fundamento gravi. Sicut enim nulla est connexio inter esse & non esse ejusdem, ita nulla est connexio inter motium suadens, rem esse, quod habet una, & inter motium suadens, rem non esse, quod habet altera contradictoria, ergo sicut non sequitur: *res est, ergo non est*; ita non sequitur: *datur motium suadens, rem esse; ergo etiam datur motium suadens, rem non esse.* Et fanè probabilitatem unius extremi non arguere probabilitatem positivam oppositi, posset ostendi multis exemplis. Sufficiant duo. Sit uxor dubitans de morte mariti, & superveniat testis fide dignus, qui asseveret, ejus maritum occubuisse in prælio v. g. In hoc casu mulier habet fundamentum grave, & opinionem probabilem de morte viri: at non habet fundamentum ullum, nec consequenter opinionem probabilem de vita illius. Rursus. Si dubitet quisppiam, an aliquod peccatum commiserit? eique occurrat ratio gravis, quòd non commiserit, & solùm levissima, seu potius scrupulus, quòd commiserit, talis habet opinionem probabilem, quòd non peccaverit, & non habet opinionem probabilem, quòd peccaverit.

XI. Notabile II. Sententia semel probabilis fieri potest improbabilis. Sic olim erat probabile, absolutionem collatam absentis & validam esse, & quòdque licitam: at modò post declarationem Clementis VIII. ea opinio penitùs evasit improbabilis. Aliæ plures ejusmodi opiniones, ut habet Terill. *q. 5. assert. 9.* quondam probabiles de contractibus, modòque ineundi matrimonium hodie post novas Conciliorum, atque Pontificum declarationes, aut argumenta de novo inventa carent omni probabilitate. Similiter ob motiva magni momenti, quæ antè latebant, à viris doctis detecta potest contingere, ut opinio priùs improba-

U

bilis

bilis reddatur probabilis. Eadem ratione per motiva nova prioribus superaddita sententia minùs probabilis evadit probabilior, & ob unum, vel alterum motivum falsitatis convictum probabilior fit minùs probabilis.

XII. Notabile III. Dantur opiniones speculativè probabiles, quæ sunt practicè improbables. Nam inprimis est speculativè probabile; in materia luxuriæ reperiri parvitatem materiæ, & aspectus quosdam, tactùsque impudicos non continere gravem malitiam: at practicè; quia moraliter est impossibile, tales actiones hîc & nunc exerceri sine proximo periculo libidinosæ delectationis, est improbabile. Deinde (ut plura omitam) est speculativè probabile, Sacramentum Baptismi confici in aqua ex sale resoluta: at non practicè, quia nullum datur rationabile motium, quod suadeat, extra casum necessitatis ejusmodi materiam in conficiendo hîc & nunc Baptismo honestè applicari posse.

XIII. Notabile IV. Opinio, quæ per motiva directâ non est probabilis, fit non rarò probabilis indirectè, sive per motiva indirectâ. Ostenditur. Titius bona fide possidens prædium v. g. movente litem Cajo dubitat, an illud sit suum vel non? adhibet omnem diligentiam, ut inveniatur rationem probabilem, qua possit jus suum tueri: at nihil occurrit. Cajo quoque nihil pro se probabile adducit. Quis jam dicat, esse directè probabile Titio, quòd prædium sit suum? at nihilominùs id ipsum ex titulo legitimæ possessionis (qui est motivum indirectum) fit ei probabile. Ulteriùs contingit sæpissimè, ut opinio directè probabilis evadat ob motiva reflexa multò probabilior. Sit alicui consideratâ rei naturâ probabile, quòd pingere die festo sit licitum. Multùm crescit hæc probabilitas, si reflectens super eam sibi persuadeat, unicuique esse licitum agere, quod prudenter credit esse licitum, vel si cogitet, legem vetantem pingere die festo non esse sufficienter promulgatam, &c

XIV.

XIV. Notabile V. Dantur opiniones probabiles quoad se, quæ sæpè non sunt probabiles quoad nos. Nam sæpè dantur vera motiva gravia, & ad fundandum prudentem assensum sufficientia, quæ tamen non omni intellectui, prout sunt, innotescunt: sed hoc est opinionem esse probabilem quoad se, & non esse probabilem quoad nos, id est, quoad illos, quos ea motiva latent: ergo dantur opiniones probabiles quoad se, quæ sæpè non sunt probabiles quoad nos. Similiter dantur opiniones quoad se non probabiles; sed solùm probabiles quoad nos. Patet in hæreticis materialibus. Nam isti ob auctoritatem, & rationes hæresifaventes, quas solas acceperunt à suis majoribus, prudenter & inculpatè credunt, vera esse tradita sibi dogmata, & consequenter quoad illos sunt probabilia. Cùm tamen reipta sint improbabilissimi errores, quorum motiva collata cum motivis fidei Catholicæ omnem statim veritatis apparentiam amittunt.

XV. Notabile VI. Ut opinio quæppiam fiat alicui probabilis, non sufficit, eam probari argumentis ex se validis, eique insolubilibus, quando aliunde est certus de veritate contradictorij. Ita in Philosophicis argumenta Zenonis, quibûs probat, non dari motum localem, sunt planè difficilia, neque multi ad ea respondere possunt. Nihilominùs nunquam efficient, ut alicui videatur probabile, non dari motum localem: quia illum existere demonstrat concors, & certa experientia sensuum exteriorum. Similiter nemo efficiet, ut vel rusticus si sit verè Catholicus, & in fide probè instructus, credat probabiliter, non dari Purgatorium; licèt afferat rationes difficiles, & rustico insolubiles. quia hic propter magnitudinem motivorum suæ fidei de existentia Purgatorij est certissimus. Neque obest huic certitudini, quòd nequeat solvere argumenta contraria. Potest enim prudenter existimare, ea posse solvi ab alijs, saltem à doctis, quamvis ipse non possit solvere.

*An auctoritas unici Doctoris possit constituere
sententiam probabilem?*

SUMMARIUM.

16. *Damnata cujusdam propositionis circa presentem questionem laxitas.*
 17. *Quinam auctor sit omni exceptione major?* 18. *Nostra sententia statuitur, & probatur primo à priori.* 19. *Secundo ad hominem.* 20. 4. *Corollaria.* 21. 22. *Proponuntur & solvuntur Objectiones.*

XVI. **H**Æc propositio: *si liber sit alicujus junioris & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, reje-
ctam esse à sede Apostolica tanquam improbabilem*: hæc, inquam, est 27. inter damnatas anno 1665. ab Alexandro VII. & quidem meritò: tum, quia, ut jacet in his terminis, ostium pandit innumeris laxitatibus, & morum corruptelis, ut nemo, qui sapit, non videt. tum, quia imprudentissimum est, moderni Authoris placitum tamdiù censere probabile, etiam reclamantibus cæteris pænè omnibus doctis ac probis, quamdiù non damnatur à sede Apostolica. Alioquin hæresis quoque v. g. Janseniana, eò quòd legeretur in libris Jansenij, fuisset probabilis usque ad suam condemnationem, qua illam Innocentius X. proscripsit. Sed conseq. est falsum; ergo.

XVII. Ante decisionem Quæst. adverto ex Joan. Cardenas, auctorem omni exceptione majorem esse illum, contra cujus auctoritatem nulla fieri potest exceptio; sive cui nihil obijci potest, quo ejus auctoritas elevetur, aut minuatur. Porro exceptiones omnes auctoritatem alicujus Doctoris infirmantes ad 4. capita possunt reduci. Primum est certitudo sententiæ illi, quam docet, contradictoriæ, quia quoties una propositio est certò vera saltem moraliter, ejus opposita est certò falsa. Unde frustra

strà contra certitudinem nititur omnis autoritas, ut ejusmodi propositionem constituat probabilem. Secundum est levitas, vel omninò nullitas fundamenti, quo nititur opinio asserta, Nam eatenùs Doctor sua autoritate tribuit extrinsecam probabilitatem sententiæ, quatenùs præsumitur habere grave motivum ad eam tradendam, Atqui dum constat, ejus fundamentum esse leve, vel nullum comparativè ad motiva partis oppositæ; non subsistit illa præsumptio: quia eliditur per notitiam de contrario; ergo. Tertium est fama, sive experientia certa, qua constat, Authorem docuisse improbabilia, tali enim viro non prudenter fidetur: cùm meritò timere quis possit, ne, dum legit, vel audit illius sententias, incidat in aliquam improbabilem. Unde autoritas, quæ hanc exceptionem patitur, est infirma, & adtribuendam probabilitatem insufficientis. Quartum est ommissio accuratæ diligentia in examinandis rationibus & fundamentis utriusque partis. Et ideò, qui ommissa hac diligentia docent, prout solent meri Summistæ, aut Compilatores, aut alij, qui purè transcribunt à cæteris Authoribus tradita, per se non faciunt opinionem probabilem, cùm enim de suo nihil afferant, & solùm nitantur autoritate aliorum, tota probabilitas non ab ipsis, sed à Doctoribus, è quorum libris suam doctrinam sumunt, in sententias refunditur. His positis.

XVIII. Dico. Unicus Author omni exceptione major potest sua autoritate sententiam reddere practicè probabilem etiam contra communem oppositam. Prob. Primo. Opinio, quam docet unicus Author omni exceptione major, rationabili fundamento nititur. ergo est sententia probabilis. ergo unus Author facit sententiam probabilem. utraque conseq. patet. Ant. prob. talis opinio nititur illo motivo, quo Author est motus, ut eam doceret. sed hoc est motivum rationabile; quia erat dignum, ut ei

præstaret assensum vir doctus, probus, & omni exceptione prius allata major, uti supponitur ergo nititur rationabili motivo. Confirm. Implicat, ut motivum, quo movetur ad docendam opinionem quamppiam Doctor omni exceptione major non sit rationale & magnum tam absolute, quam relative: ergo implicat, ut talis opinio non sit probabilis: conseq. constat. Ant. colligitur ex dictis. quia alias esset, & non esset Doctor omni exceptione major. esset, ut supponitur: non esset: quia pateretur exceptionem secundam ex illis quatuor à nobis adductis.

XIX. Prob. Secundo ad hominem contra Authores sententia rigidæ, de qua inferius. Certum est, sententiam benignam, five eam, quæ asserit, usum opinionis minus probabilis in concursu probabilioris esse licitum, antehac fuisse communem; immò hodièque communem esse, dubitari non potest. Certum est insuper, sententiam rigidam, si benignæ, quam deinde docerimus, sit contradictoria, non esse certam: quia alioquin benigna ne quidem esset probabilis, quod nec Adversarij dixerint. Est igitur sententia rigida solùm probabilis. Jam dic mihi, quo jure sit facta probabilis? planè non alio, quàm quòd aliquis eorum Authorum contra communem sententiam insurgere coepit, & vel re ipsa, vel in ipsorum existimatione argumenta invenerit adeò solida, communemque doctrinam convellentia, ut ei meritò novum, quod probant, placitum sit præferendum. Ecce! apud Adversarios unius, vel alterius Doctoris opinio, etiam in re maximè morali (quippe in statuenda generali regula morum) prævalet communi aliorum sententiæ, dum ille horum principia solidè convellit, suumque dogma stabilit validis argumentis. Unde, quod in alijs damnant, suomet exemplo comprobant.

XX. Ex hætenus dictis facile colligitur primo, multitudinem Authorum non omni exceptione majorum nihil facere ad
conci-

conciliandam probabilitatem opinionibus. Et ideò nec tres, nec quinque, nec octo (nec unam) imò nec viginti, aut plures sufficiunt, ut sua autoritate constituent sententiam extrinsecè probabilem. Collig. Secundo, quid respondendum sit ad hunc syllogismum, qui formatur ex Caramuele *in Theolog. fundam. n. 448. Quidquid asserunt 4. Authores, est probabile: sed quòd unus Author faciat sententiam probabilem, asserunt 4. Authores, ergo quòd unus Author faciat sententiam probabilem, est probabile.* Nam si non modò illi 4. qui hoc asserunt, sed etiam ille unus Author, de quo asserunt, supponantur omni exceptione majores, concedendum est totum, quia nihil contra nos infertur. Si non supponantur esse tales, neganda est major. Collig. tertio, Authorem, qui docuit unam, vel alteram sententiam improbabilem, si constet, quænam illa sit, posse respectu cæterarum sententiarum, quarum nulla (ut supponitur) est improbabilis, constituere probabilitatem, quia tunc cessat ratio exceptionis tertiæ, ipseque manet quoad illas sententias omni exceptione major. Unde dicta exceptio solum valet contra Authorem, qui plures docuit opiniones improbabiles: quia in magno numero non ita facilè haberi possunt notatæ. Vide Joan. de Cardenas *tract. 1. disp. 11. c. 4. n. 122.* Collig. Quarto, quàm meritò damnata sit propositio *in num. 1.* adducta loquitur enim absolutè de quocunque Authore, tametsi non sit omni exceptione major, eumque vult sufficere ad tribuendam opinioni probabilitatem.

XXI. Obijcies primo. Plus velle sapere, quàm omnes alij, temerarium & præsumptuosum est: sed docere sententiam singularem contra communem est plus velle sapere, quàm omnes alij; ergo hoc est temerarium & præsumptuosum. ergo opinio talis Doctoris non est probabilis, sed potius temeraria, & præsumptuosa. Secundo. In rebus moralibus præferri debet novitati antiqui-

tas:

tas: quia pro authoritate veterum Doctorum sanctitate, & sapientia præstantissimorum stat præsumptio sanioris doctrinæ contra quemcunque Authorem juniorem. Tertio. Facile contingit, ut quis speciosô titulô viri probi & docti alios decipiat. Ergo Doctori singulari contra communem aliorum opinanti nunquam secure feditur.

XXII. Ad I. Respond, inprimis, siquid valeret hoc argumentum, sententiam rigidam fore planè temerariam & præsumptuosam. Nam & ipsa coepta fuit doceri ab uno, vel altero suorum Doctorum adversus benignam communem. Deinde dist. maj. est temerarium & præsumptuosum, si id, quod omnes alij dicunt, sit certum, conc. si incertum & fallibile, neg. maj. &c. In rebus topicis etiam consensus Authorum unanimes potest esse incertus & fabillibilis. Quis ergo vituperet virum magni ingenij, si veritatem acrius investigans illorum errores detegat, validè refuter, suamque sententiam oppositam solidis argumentis stabiliat? Id sanè si præstiterit, efficiet, ut singularis ejus opinio sit digna prudenti assensu, adeoque probabili. Ad II. Respondeo ex Terillo, in rebus maximè ad jus humanum Spectantibus authoritatem recentiorum majorem esse debere, quàm veterum. Illi namque, non isti, sunt conscij jurium de novo conditorum, per quæ status earum rerum sæpissimè variatur. Secus dicendum de rebus, quæ sunt juris naturalis. in his enim, cùm variari non possint, sua antiquis Doctoribus integra manet authoritas. Porro præsumptio sanioris doctrinæ stat tamdiù pro veteribus, quamdiù illam junior Author non evertit. Ad III. Neg. Ant. intellectum de viro, qui est omni exceptione major: quia est impossibile, ut talis, modò segerat talem, in docendo quemquam decipiat. Porro, qui nam, sit Author omni exceptione major, nemo ignorabit, cui exceptiones suprâ explicatæ fuerint perspectæ. Illud tandem
adver-

adverto, in moralibus rarò admodùm contingere, ut unicus Auctor suam sententiam contra communem aliorum efficiat probabilem: quia nempe est difficilimum, ut quis omnia præstet, quæ ad id requiruntur. Unde singularis ejusmodi opinio citra magnam cautelam non est redigenda in praxim.

ARTICULUS II.

De usu Sententiæ Probabilis generatim.

§. I.

An, & quomodo ex opinione probabili formari possit ultimum dictamen Conscientiæ?

SUMMARIUM.

1. Status questionis. 2. Statuitur conclusio, & ostenditur modus formandi Conscientiam ex probabilibus. 3. An sententia probabilis sit regula proxima operandi? 4. Sensus hujus propositi. Qui operatur ex Conscientia probabili, honestè operatur. 5. An possit formari recta Conscientia ex opinione probabiliter, vel solùm tenuiter probabili? 6. 7. 8. Proponuntur, & solvuntur Objectiones.

I. Ultimum, seu practicè practicum dictamen Conscientiæ debere esse moraliter certum de honestate operationis, quam dirigit, docent communissimè Theologi. Ratio est: tum, quia, ut jam suprà diximus, est actus elicitus Prudentiæ, cujus assensus non possunt esse fallibiles. Cùm alioquin non differret ab habitu opinionis. tum quia est participatio legis Divinæ, quæ est certa, & infallibiliter recta: immo ab illa derivatur ceu regula exemplata à regula exemplari. Atqui exemplatum debet esse conforme exemplari; ergo. Difficultas est modò, quæ hæc certitudo proveniat Conscientiæ ex opinione probabili? sive quomodo fieri possit, ut ex judicio fallibili, quale est omnis sententia probabilis,

X

forme.

formetur certa & recta Conscientia? Et quidem Probabilistæ, id est, Authores, qui docent, licere amplecti sententiam probabilem relicta probabiliori opposita, ceu præcipuum suæ doctrinæ fundamentum statuunt hoc principium: *sententia probabilis fundat prudentem assensum*. quo semel admissio ut certo, statim apparet aliud axioma apud ipsos æquè certum: *qui sequitur sententiam probabilem, prudenter, adeoque licitè operatur*. Sed negant ista Authores rigidi, qui vocantur Probabilioristæ, vel universim; ut Merenda; vel de sententia probabili favente libertati contra præceptum, ut Contenson, & alij. Verùm his non obstantibus, contrarium debet esse certissimum.

II. Dico igitur. Quilibet potest ex opinione verè probabili formare prudens ac certum dictamen Conscientiæ rectæ. Præscindit hæc assertio à concursu opinionis probabilioris, vel æquè probabilis, & prob. in hunc modum. Quisquis habet præmissas certas de honestate operationis, potest ex illis inferre conclusionem certam de honestate operationis, & certò prudentem. Sed sequens opinionem verè probabilem habet ejusmodi præmissas; ergo potest ex illis inferre conclusionem certam de honestate operationis, & certò prudentem. Sed ejusmodi conclusio est judicium prudens ac certum Conscientiæ; ergo vera est nostra assertio. mai. est certa. mi. unaque subsc. prob. & simul ostenditur modus formandi Conscientiam ex probabilibus. Pono casum, in quo Pictor v. g. deliberat, an liceat pingere in die festo? hic, si opinionem, quæ dicit, opus pingendi non esse servile, teneat verè ut probabilem, ita secum saltem implicite, & virtualiter discurret. *Omne opus non servile in die festo est licitum: sed pingere est opus non servile; ergo pingere in die festo est licitum*. Major est quidem certa: sed Minor & Conclusio est solum probabilis. Unde hæc nondum est judicium ultimum Conscientiæ practicæ practicum:

dicum: maximè cum non sit de operatione ut hîc & nunc exercenda. Et ideò cum reflexione tam ad probabilitatem opinionis, quàm ad conclusionem ex principiis directis illatam assumens aliud principium reflexum Synteresis ita ulterius ratiocinatur. *Illud opus hîc & nunc est licitum in die festo, quod prudenter judico esse licitum: sed opus pingendi prudenter judico esse licitum in die festo; ergo opus pingendi, seu pingere hîc & nunc est licitum in die festo.* Et hæc demum conclusio est illud, quod quærimus, ultimum dictamen Conscientiæ certum & infallibiliter prudens deductum ex præmissis certis & infallibilibus. Nam Major est nota omnibus, qui penetrant terminos, quid enim licebit in moralibus, si id, quod quis omnibus consideratis prudenter judicat esse licitum, non liceat? Minor est pariter certa: quia est cognitio experimentalis de cognitionibus directis in priori discursu elicitis, & de magnitudine motivi probabilis, quo movetur, ut judicet, pingere non esse opus servile. Atque ex toto hoc discursu manifestè

III. Colligitur primo, probabilitatem, sive sententiam probabilem à nobis non statui pro regula proxima & immediata honestæ operationis, ut quidam Probabilioristæ malè supponunt; sed esse solùm principium remotum, & quoddam occasionale primordium ad inchoandam consultationem practicam, formandamque rectam Conscientiam præsuppositum. Neque enim fas est in operando sequi sententiam probabilem, nisi formidinem practicam de inhonestate operationis deposueris. Hoc autem nunquam præstabis, nisi modò explicatò ad formandam Conscientiam procedas; sed ipsam mox opinionem probabilem citra ulterius examen tibi regulam operandi constituas. cum temere & imprudenter in periculum peccandi irruens agas mala fide, & aliunde per invincibilem ignorantiam non excuseris.

IV. Colligitur Secundo ad evitandas plures æquivocationes, hanc prop. *Qui operatur ex Conscientia probabilis, honestè operatur*, esse in uno sensu veram, in altero falsam. Falsa est, si loquatur de Conscientia ut formaliter, & intrinsecè probabilis, sive sumpta pro assensu secundùm essentialem rationem suam fallibili, ac formidoloso. Ratio ex dictis est: quia Conscientia, ut sit regula honestæ operationis, debet esse certa & prudens. Vera est illa prop. si intelligat Conscientiam probabilem, sive opinativam solùm extrinsecè, præsuppositivè, & originativè, id est, illam, quæ oritur ex opinione probabilis, licet in se, & intrinsecè sit certa, & infallibiliter prudens citra omnem ex sua parte formidinem de opposito. Ratio est: quia Conscientia hoc sensu probabilis habet omnia, quæ requiruntur, ut sit regula honestæ operationis. Neque obstat formido relicta à judicio intrinsecè probabilis præsupposito. tum, quia non est practica, sed solùm speculativa. tum, quia ultimo dictamini Conscientiæ est merè extrinseca.

V. Colligitur Tertio, non posse formari rectum dictamen Conscientiæ ex opinione solùm probabiliter probabilis. Docent ita plerique Theologi. Ratio est: tum, quia, ut vidimus, ad rectam & certam Conscientiam formandam ex opinione probabilis debet præsupponi judicium certum & experimentale de probabilitate illius. Atqui tale judicium non præsupponitur, quando opinio est solùm probabiliter probabilis, eo ipso, quod sit incertum, an habeat motiva digna assensu. tum quia probabilitas tam latè accepta vix differt à laxitate tam Conscientiarum, quam opinionum, in quam meritò hætenùs infurrexerunt Authores non modò rigidi, sed etiam benigni, & summi Pontifices sua decreta vibrârunt. Quod dictum est de sententia probabiliter probabilis, verum est à fortiori de sententia solùm tenuiter, seu dubiè probabilis. Patet igitur, non omnem probabilitatem etiam in infimo gradu

gradu sufficere, ut possit ex ea formari recta & certa Conscientia. Propositionem id asserentem damnavit Innocent. XI. in decreto, quod edidit anno 1679. n. 3. Nunc contra concl. nostram ita

VI. Objicies I. Qui se exponit periculo peccandi, peccat: sed qui operatur ex Conscientia probabili, exponit se periculo peccandi; quia exercet actionem, de qua non est certus, an sit licita, vel illicita, ergo qui operatur ex Conscientia probabili peccat. & consequenter ex opinione probabili non potest formari dictamen rectæ Conscientiæ. Respond. primo dist. mai. qui se exponit periculo peccandi formaliter, ille peccat, conc. periculo peccandi materialiter, neg. mai. &c. Atqui operans ex Conscientia probabili se solum exponit periculo peccandi materialiter, quatenus fieri potest, ut objectum, quod inculpatè, & prudenter apparet licitum, sit re ipsa illicitum: veluti contingit, quando quis operatur ex Conscientia invincibiliter erronea. Respond. Secundo conc. mai. neg. mi. cum sua probatione. Potes hanc etiam distinguere: non est certus ex parte judicij directi, & remoti, an operatio sit licita, vel illicita, conc. ex parte judicij reflexi & proximi, neg. Judicium remotum & directum illud hinc dicitur, quo intellectus apprehensa magnitudine motivorum probabilium cum formidine oppositi judicat, operationem esse licitam: veluti judicat pictor in primo syllogismo supra formato. Judicium reflexum est, quo intellectus supra judicium prius reflectens judicat experimentaliter, illud esse verè probabile, & prudens. & ita judicat pictor in *minori* posterioris syllogismi. Hoc judicium est certum, & citra omnem formidinem de opposito infallibile. Esto proinde, judicium directum, & remotum (quod etiam speculativum vocatur) non sit certum; certum tamen est judicium reflexum ac proximum. Atque ex his utique vides, quomodo ex opinione probabili possit deduci certa Conscientia. Respond. ad-

huc tertio ex dictis *in num. 4.* omiſſa mai. diſt. mi. operans ex Conſcientia formaliter, & intrinſecè probabili exponit ſe periculo peccandi, conc. operans ex Conſcientia probabili ſolùm extrinſecè præſuppoſitivè, & originativè, neg. mi. &c. ex quo etiam ad probat. mi. patet ſolutio.

VII. Obijcies ſecundo. Quando una ex præmiſſis eſt incerta, etiam conclusio, quæ inferitur, eſt incerta; quia ſequitur debiliorem partem. Sed in diſcurſu practico, per quem formatur Conſcientia tanquam conclusio ex opinione probabili, una ex præmiſſis eſt incerta, nempe ipſa opinio probabilis; ergo etiam conclusio, quæ eſt Conſcientia, eſt incerta. Reſpond. diſt. mai. quando una ex præmiſſis proximis, ſive influentibus proximè in conclusionem eſt incerta, etiam conclusio eſt incerta, conc. ſi una ex præmiſſis ſolùm remotis, ſive remotè influentibus eſt incerta, etiam conclusio eſt incerta, neg. mai. Atqui in illo diſcurſu practico ſolùm una ex præmiſſis remotis, ipſa videlicet opinio probabilis, eſt incerta. nam proximæ, ut vidimus, ſunt certæ, & infallibiles. Effectus autem non debet ſapere naturam cauſæ remotæ, ſed proximæ. Et ideò conclusio ſolùm ſequitur debiliorem partem, quando hæc eſt inter cauſas illius proximæ.

VIII. Obijcies Tertio. Qui operatur cum formidine de honeſtate operationis, is non habet certum dictamen Conſcientiæ: ſed operans ex Conſcientia probabili operatur cum tali formidine. quia omnis opinio, & ſententia probabilis eſt eſſentialiter aſſenſus formidoloſus circa ſuum objectum; ergo operans ex Conſcientia probabili non habet certum dictamen Conſcientiæ. Si dicas, illam formidinem eſſe ſolùm Speculativam ex parte judicij remoti, non autem practicam de operatione ut hæc & nunc exercenda: hanc enim certò judicari licitam. Contra eſt: implicat, judicium practicum diſcordare a ſpeculativo: ergo implicat, quemquam formidare ſpeculativè in judicio ſpeculativo, & non formi-

formidare practicè in iudicio practico conseq. patet. Ant. prob. nam
 eo ipso, quod quis opinativè, & cum formidine oppositi affirmet,
 esse licitum pingere die festo, etiam virtualiter cum simili formi-
 dine affirmat, id esse licitum Petro, Paulo, & sibi. Quia in
 iudicio universali continetur particulare tanquam propositio sub-
 alternata. Ergo implicat, ut in eodem instanti sine formidine
 iudicet, sibi esse licitum hinc & nunc pingere in die festo. Ergo
 implicat iudicium practicum discordare à speculativo. Hæc con-
 seq. colligitur ex priori; quæ facillè prob. quia in eodem intellectu
 non possunt simul stare duo iudicia, unum certum, alterum in-
 certum de eodem objecto. Atqui, si dicto modo iudicaret, sta-
 rent simul talia iudicia; ergo. Respond. Solutionem insinua-
 tam esse optimam. Unde illâ utens dist. mai. qui operatur cum
 formidine practica de honestate operationis, non habet certum
 dictamen Conscientiæ, conc. qui operatur cum formidine solùm
 speculativa, neg. mai. dist. mi. talis operatur cum formidine spe-
 culativa de honestate operationis, conc. cum formidine practi-
 ca, neg. mi. & conseq. Probatio *Minoris* est quidem vera, sed
 non ad rem. quia Conscientia probabilis, quæ immediatè dirigit
 operationem, non est opinio, sed iudicium, & dictamen certum
 ex opinione probabili, velut ostendimus, deductum. Ad im-
 pugnationem solutionis dist. Ant. si non accedat specialis & nova
 ratio variandi iudicium speculativum; conc. si accedat & super-
 veniat talis ratio, neg. Ant. & sic respond. ad conseq. Ad probat.
 Ant. dico; Ant. esse verissimum, quod non est mirum: quia illud
 iudicium nititur solùm motivis directis, quæ non suadent, esse ali-
 ter, & firmitus iudicandum de actione pingendi à Petro v. g. exer-
 cenda, quàm de omnibus. quia tamen accedunt motiva reflexa,
 & nova ratio certò suadens, hanc numerò actionem pingendi à
 Petro exercendam in die festo non contineri sub illa ratione spe-
 cifica,

cifica, quæ solùm cum formidine iudicata est licita, fit, ut intellectus eliciat aliud iudicium particulare certum ab illo universali discordans, ac sine formidine affirmans, pingere hîc & nunc Petro esse licitum. Hoc autem iudicium particulare non continetur sub illo universali, eo ipso, quod objectum iudicij particularis propter specialem rationem & aliam circumstantiam non continetur sub objecto iudicij universalis. Unde neg. utraque conseq. Ad probat. primæ constat ex dictis, illa duo iudicia non esse de eodem formaliter objecto. Vide, quæ dixi in simili c. *præced. a. 1. §. 1. n. 5.* de dubio speculativo.

§. II.

An liceat sequi in praxi sententiam minùs probabilem, minùsque tutam relictâ probabiliori & tutiori?

SUMMARIUM.

9. *Quenam sententia sit tutior, & quæ minùs tuta?* 10. *Intellectus assenti-ri potest opinioni minùs probabili in occurssu probabilioris.* 11. 12. *Solvitur objectio.* 13. *Opinionum alia sunt circa actiones & ius, alia circa res & factum. Quodnam inter eas discrimen?* 14. *Statuitur, esse licitum sequi in praxi sententiam minùs probabilem relictâ probabiliori. Authorum de hac doctrina iudicium.* 15. 16. 17. *Fundamenta nostræ sententia ex ratione.* 18. *Quando agitur de honestate actionis, licitè amplectimur partem minùs tutam relictâ tutiori.* 19. *Quod non licet, quando opiniones opposita versantur circa rem & factum, & adest speciale præceptum charitatis, iustitiæ &c.* 20. 21. 22. *Solvuntur objectiones.* 23. *In quonam sensu omnes sententiæ probabiles sint equaliter tuta? item: an praxis benigna sententiæ habeat locum in articulo mortis?* 24. *Quenam sententia sit certò probabilis?* 25. 26. *An usus sententiæ probabilis sit licitus in materia fidei?*

IX. **N**otandum est primo, in contradictoriis moralibus unam partem esse tutiorem; alteram minus tutam. Pars tutior est, in qua nullum apparet periculum peccati tam materialis, quàm formalis. Sic non pingere in die festo est pars tutior: quia in omissione hujus actionis nulla datur ratio formidandi, ne sit contraria alicui præcepto. Pars contra minus tuta est, in qua apparet aliquod periculum peccati, non quidem formalis, sed materialis. Ita pingere in die festo est pars minus tuta: quia datur in hoc exercitio, si tali die suscipiatur, ratio formidandi, ne lege Divina sit vetitum; eò quòd possit timeri, ne sit opus servile. Itaque sententia, sive opinio tutior est, quæ affirmat partem tutiorem: minus tuta, quæ partem minus tutam affirmat esse licitam, Verbò: omnis opinio, quæ stat pro lege contra libertatem, solet vocari tutior: & omnis, quæ stat pro favore libertatis contra legem, dicitur minus tuta, quamvis sit tuta simpliciter, eò quòd careat omni periculo inhonestatis formalis. Porrò inhonestas, sive malitia formalis est illa, quæ constituit actum, ut est ab operante, rectæ rationi difformem. Inhonestas materialis est, quæ constituit actum, ut est in se, & secundum se, difformem legi. Actus priori modo inhonestus imputatur in culpam; non autem posteriori: veluti patet in eo, qui adorat hostiam non consecratam, quam ob ignorantiam invincibilem judicat esse consecratam.

X. Notandum secundo, intellectum in concursu duarum opinionum, quarum una est minus, altera magis probabilis, posse assentiri minus probabili, illâ, quæ hîc & nunc apparet probabilior, relictâ. Ratio est: quia sententia probabilior suis motivis non elidit motiva sententiæ minus probabilis; sed ea relinquit in sua efficacia: & quia non est evidens, intellectus manet à voluntate liberè determinabilis tam quoad exercitium, ita ut possit as-

Y

sentiri,

sentiri, vel non assentiri motivis sententiæ probabilioris, quàm quoad speciem, ita ut possit ex ejus imperio assentiri, vel dissentiri tam motivis sententiæ probabilioris, quàm motivis sententiæ minus probabilis. Huc adde, quòd præsens controversia tam celeberrima frustra omninò tractaretur, si intellectus in conspectu sententiæ probabilioris non posset adhærere minus probabili: disputanti enim, an intellectus id possit prudenter ac licitè, veluti hîc disputamus, probandum esset, quòd possit absolutè, ac physicè, quia aliàs tota quæstio esset de subjecto non supponente. Sed consequens est falsum; ergo.

XI. In hanc doctrinam acriter insurgit P. Thyrsus Gonzalez *dissert. 3. c. 2.* hoc ferè argumento. Implicat, ut intellectus ex duobus contradictoriis judicet esse falsum illud extremum, quod manifestè videt esse verisimilius opposito; illud verò judicet, esse verum, quod manifestè videt, esse minus verisimile. Sed intellectus ita judicaret, si assentiretur sententiæ minus probabili in conspectu probabilioris; ergo. mi. constat, quia assensum præstare alicui extremo contradictionis est illud censere verum, & oppositum censere falsum: ut patet ex terminis. mai. prob. nemo in se experitur hunc actum: *Ego credo hoc, sed video contrarium esse probabilius, & verisimilius.* Deinde. Implicat, ut is, qui judicat, colorem A esse similiorem albo, quàm nigro, judicet, colorem A esse nigrum, ergo pariter implicat, ut is, qui judicat, extremum A esse verum similius, quàm falso, judicet, extremum A esse falsum.

XII. Respond. dist. mai. implicat, ut intellectus judicet, extremum esse certò, & absolutè falsum, quod manifestè videt esse verisimilius opposito, conc. ut judicet esse falsum apparenter, & probativè, quantum videlicet est ex vi motivi suadentis oppositum, neg. Similiter: implicat, ut illud judicet esse certò, & absolutè verum, quod manifestè videt esse minus verisimile, conc.

ut ju-

ut judicet esse verum apparenter, & probativè, quantum est ex vi motivi suadentis esse verum, neg. mai. & eadem distinctione applicata minori neg. conseq. Probationem min. pariter dist. assensum præstare alicui extremo contradictionis est illud censere verum, & oppositum censere falsum vel absolute & certò, vel apparenter & probativè, conc. semper absolute & certò, neg. Nulla probabilitas est veritas, sed fallibilis apparentia veritatis. Hinc nullus assensus probabilis judicat, suum objectum esse verum absolute, & in esse rei, sed cum aliqua restrictione, & in esse apparentis, sive secundum quod habet apparentiam veritatis, eo ipso, quòd sit judicium essentialiter includens formidinem de opposito. Cum itaque probabilitas minor non impediatur à probabilitate majori sententiæ probabilioris oppositæ, quominus sententiam minùs probabilem faciat apparere veram, & consequenter probabiliorem falsam, intellectus sæpissimè judicare potest, sententiam minùs probabilem esse veram, & probabiliorem oppositam esse falsam. Hoc autem vel ideò videri non debet paradoxum; quòd multa falsa sint probabiliora veris. Quapropter intellectus ob motiva sententiæ minùs probabilis existimare potest, hoc determinatum objectum sententiæ probabilioris fortè etiam contineri in classe probabiliorum, quæ falsa sunt. Ad probat. mai. dico, nos sæpissimè experiri hunc actum: *Ego credo hoc tanquam probabile, & verisimile, sed video contrarium esse probabilius & verisimilius.* In hoc sensu etiam actum in probatione adductum experimur. Ad exemplum de nigro & albo neg. conseq. nam judicans colorem A esse similiorem albo, quam nigro, non est incertus de albedine coloris A; quia nititur experentiâ oculorum. Atqui judicans extremum A esse vero similius, quam falso, est incertus de veritate extremi A; quia motiva, quibus nititur ejus judicium, sunt merè fallibilia, & potest tam esse falsum.

extremum A, quàm ejus oppositum. Hinc nulla dantur motiva, quæ suadeant, colorem A esse nigrum, quando apparet similior albo: at dantur motiva suadentia, extremum A esse falsum, quando apparet similius vero.

XIII. Notandum est tertio, opinionum oppositarum alias versari circa actiones, & jus; alias circa res & factum. Priores sunt illæ, quæ probabiliter disputant, an aliqua actio sit præcepta, vel prohibita; licita, vel illicita? Tales sunt: *licet pingere die festo: non licet pingere die festo.* Posteriores differunt, quomodo in se ipso, & à parte rei aliquid se habeat? puta, an actio à parte rei sit valida, vel non? an posito tali opere sequatur tale damnum, vel non? v. g, si Medicus in utramque partem probabiliter enuntiet: *hæc medicina est profutura patienti: hæc medicina non est profutura patienti.* Vel judex: *hic accusatus est nocens: hic accusatus non est nocens.* Cæterùm inter objecta dictarum opinionum plurimum versatur discriminis. Nam actionem esse licitam, & formaliter honestam non tam provenit ab eo, quod est ex se in statu reali, quàm ab eo, quod apparet inculpabiliter judicanti, sive à statu, quem habet in judicio operantis. Hinc licita est absolutio impertita contenti, quem Confessarius bona fide, & inculpabiliter judicat esse contritum, licet re ipsa non sit contritus. At econtra valor Sacramenti, magnitudo periculi, & veritas damni ad aliquam actionem secuturi non est metienda ex judicio operantis sic vel aliter existimante, sed desumenda est à statu reali, & ab eo, quòd ita se habeat à parte rei. Et ideò Confessarius, tametsi existimet inculpabiliter, pœnitentem esse satis dispositum, ac dignum absolutione, nullum conficit Sacramentum, quando à parte rei non est dispositus; eò quòd valor Sacramenti non ab existimatione ministri, sed ab institutione Christi dependeat. His positis,

XIV. Dico jam primo. Licitum est in praxi sequi sententiam minùs probabilem relicta probabiliori. Si pro veritate hujus doctrine certare luberet autoritate, operosum non esset integrum ferè Doctorum exercitum in aciem educere. Neque est dubium, nostram sententiam isthoc pugnandi genere commissam cum ad-versa esse hac longè superiorem. Placet audire quorundam de illa judicia. Bartholomæus de Ledesma apud Richardum Archidekin *parte 3. tract. 1.* pronuntiat, esse verissimam, & probari ex usu universali omnium. Stephanus Spinola, esse Recentiorum omnium calculò, & universali pænè populorum usu confirmatam. Pasqualigus Theatinus, esse certissimam, & in materia morali posse demonstrari. Terillus *in tract. de Consc. prob. q. 22.* pro hac sententia refert Authores, qui hoc sæculo floruerunt, omninò centum & quinquaginta. Scripsit autem Terillus memoratum opus Leodij, anno 1668. Regrediens verò usque ad seculum decimum tertium & ultra patronos sistit ferè innumeros, ostenditque *q. cit. à. n. 210. benignam sententiam* (quæ est hæc nostra) *inspecta autoritate non solum esse multò probabiliorẽ oppositã, sed simpliciter loquendò esse humano modo moraliter certam.*

XV. Nunc conclusionem tanta autoritate, Doctorumque consensu vallatam Probo primo ratione fundamentali. Nullus, qui operatur prudenter, peccat: sed omnis, qui sequitur sententiam minùs probabilem, operatur prudenter; ergo nullus, qui sequitur sententiam minùs probabilem, peccat. ergo licitum est in praxi sequi sententiam minùs probabilem. Totus discursus est evidens. mai. est nota ex terminis, est enim contradictio aperta, operationem prudenter elicitam esse peccatum. min. similiter constat, & magis declaratur in hunc modum. Omnis, qui sequitur sententiam verè probabilem, operatur prudenter: sed omnis, qui sequitur sententiam minùs probabilem, sequitur sententiam verè

probabilem; ergo omnis, qui sequitur sententiam minùs probabilem, operatur prudenter. mai. constat ex supra dictis. quia omnis sententia verè & certò probabilis fundat prudentem assensum, & certum dictamen Conscientiæ. mi. prob. motiva sententiæ probabilioris non evertunt motiva, quibùs nititur sententia minùs probabilis, sed illa relinquunt in sua efficacia, & vi movendi. quia aliàs omnis sententia minùs probabilis in concursu probabilioris fieret improbabilis, quod est falsum, & contra suppositum præsentis controversiæ. cur enim quærimus, an liceat sequi sententiam minùs probabilem in concursu probabilioris, si facta hac hypothesi sententia minùs probabilis ne quidem sit probabilis? ergo certum est, sententiam minùs probabilem esse verè probabilem, idque non tantùm absolutè, sed etiam comparativè ad motiva probabilioris. ergo à primò ad ultimum omnis, qui sequitur sententiam minùs probabilem, sequitur sententiam verè probabilem. Atque hæc conclusio, ejùsque probatio à fortiori est etiam intelligenda de sententia æqualiter probabili.

XVI. Probo Secundo. Certum est ex supra dictis, invincibilem ignorantiam in omni materia excusare à peccato. Ergo, qui operatur ex ignorantia invincibili malitiæ vel inhonestatis, non peccat. Atqui operans ex opinione probabili relicta probabiliori operatur ex ignorantia invincibili malitiæ & inhonestatis; ergo non peccat. ergo licitè operatur. *minor* subl. prob. Omnis probabilitas minor, quòd objectum sit licitum, etiam in conspectu probabilitatis majoris pro parte contraria connectitur cum invincibili ignorantia inhonestatis: ergo qui operatur ex opinione minùs probabili, operatur ex ignorantia invincibili inhonestatis. conseq. patet. Ant. prob. Disputent Theologi & Canonistæ de materia morali quacunque, v. g. an certa species contractùs sit licita, necne? ita tamen, ut post diuturnam disputationem & accuratè

accuratum studium semper maneat probabile, contractum non esse prohibitum. In hoc casu honestas vel inhonestas objecti invincibiliter ignoratur. Ostendo. Illud ignoratur invincibiliter, quod post studium multorum annorum, & diligentissimam veritatis inquisitionem intellectum humanum etiamnum latet: sed honestas, vel inhonestas talis objecti post hæc omnia ita latet humanum intellectum; ergo ignoratur invincibiliter. ergo verum est Ant. quod fuerat probandum. Quod si loquamur de materia morali apud doctos non discussa, cognitu ramen difficili, dico eodem modo, eum, qui diligenter inquisita veritate deprehendit probabilitatem de honestate illius objecti, versari in ignorantia invincibili inhonestatis. Ratio est: ille ignorat quid invincibiliter, cui post adhibitam omnem diligentiam, quam adhibere tenebatur, veritas non innotuit: sed tali homini post adhibitam omnem diligentiam, quam adhibere tenebatur, veritas inhonestatis non innotuit; ergo eam ignorat invincibiliter. At fortè non adhibuit omnem diligentiam, quam tenebatur adhibere: quia tenebatur non esse contentus mera probabilitate; sed ulterius investigare, ut veniret ad certitudinem. Verùm istud exigere ab homine est exigere quid moraliter impossibile. quia est moraliter impossibile, ut de similibus objectis inveniatur certitudo. Quod si hoc aliquando contingeret propter diligentiam extraordinariam investigantis veritatem, id esset rarissimum. At de rarissimè contingentibus, quorum moralis possibilitas non præsumitur, imponere obligationem planè est plus quàm durum & rigidum.

XVII. Probo tertio. Lex non sufficienter promulgata non obligat: sed ubi datur opinio verè probabilis pro libertate contra legem, cui favet opinio probabilior, talis lex non est sufficienter promulgata; ergo non obligat: & consequenter licitum est amplecti sententiam minùs probabilem, quæ favet libertati. mai. est omnium. mi. prob. Nulla lex est sufficienter pro

ter promulgata, cujus existentia & obligatio est incerta: sed ubi datur opinio verè probabilis contra legem, existentia legis, ejusque obligatio est incerta; ergo ubi datur opinio verè probabilis contra legem, lex non est sufficienter promulgata, mai. constat. nam ut lex censeatur sufficienter promulgata, ejus existentia & obligatio ita liquidò subditis debet innotescere, ut magnam eorum partem latere non possit, nisi inculpabiliter ignorare velint. mi. prob. quia est impossibile, stare certitudinem de lege cum probabilitate de non existentia, & non obligatione legis. Nam ex duabus contradictoriis, dum una est certa, non potest opposita esse probabilis; sed debet esse certò falsa, ut suprà advertimus. Ergo hoc ipso, quòd opinio favens libertati contra legem sit verè probabilis, ut supponitur, existentia, & obligatio legis, cui favet sententia probabilior, est incerta. Nunc

XVIII. Dico Secundo. In quæstione versante circa honestatem actionis licitum est sequi sententiam verè probabilem, vel probabiliorem, quantumvis sit minùs tuta. Ita DD. benigni. Ratio est primo ex dictis: licitum est sequi omnem opinionem verè probabilem: sed opinio, tametsi minùs tuta, est verè probabilis ex hypothesi; ergo licitum est illam sequi. Ratio est Secundo. Obligatio sequendi sententiam tutiorem, relictà minùs tutà, verè tamen probabili, aut probabiliori, vel proveniret à periculo peccati; vel à præcepto, quòd in dubiis tutior pars sit eligenda: sed nihil horum est verum. Non primum: quia illud periculum est solùm de peccato materiali, quod nemo tenetur semper, immò nec potest evitare: veluti patet in omnibus, qui operantur ex Conscientia invincibiliter erronea. Non Secundum: quia illa regula non habet vim præcepti, præterquàm in casibus, quos dedimus suprà *de Consc. dubia* a. 2. §. 3. Atqui nullus ex illis casibus habet hìc locum; prout patebit ibi dicta meditati; ergo. Adde, quòd operans

operans ex sententia probabili non operetur cum dubio, sed cum determinato iudicio, objectum, quod amplectitur, esse licitum.

XIX. Dico Tertio. Quando opiniones oppositæ versantur circa factum & valorem rei, ubi adest Speciale præceptum charitatis, iustitiæ, vel religionis prohibens actionem conjunctam cum probabili damno temporali vel Spirituali proximi, vel nullitate Sacramenti, tenemur sequi sententiam tutiorem. Ita communiter Authores tam benigni, quam severi. Ratio est: quia sententia minus tuta in his casibus non est practicè probabilis. ergo tenemur sequi tutiorem. consequ. patet. Ant. prob. sententia practicè probabilis est, ex qua potest formari certa Conscientia de honestate, & deponi practica formido de inhonestate operationis: sed hîc sententia minus tuta non est talis; ergo. mai. est certa. mi. prob. formalis inhonestas, & practica formido in his casibus oriuntur ex proximo periculo damni inferendi tertio, vel invaliditatis Sacramenti &c. ergo quamdiu operans non est certus, ne ex sua actione sequatur tale damnum, vel invaliditas Sacramenti, tamdiu non potest formare certam Conscientiam de honestate illius. Atqui operans ex sententia minus tuta non potest esse certus. quia eventus realis damni, sive realis invaliditatis non depende ab ipsius iudicio sive directo, reflexo; sed à positione, vel non positione causarum & requisitorum à parte rei. Confirm. Lex charitatis, iustitiæ, & religionis est certa, & in certa possessione obligationis; dubium verò, an tu sequendo partem solùm minus tutam ejusmodi obligationi satisfacias. Ergo conditio legis est melior, quam tuæ libertatis. ergo non habes sufficientem rationem deponendi practicam formidinem, quamdiu partem tutiorem non sequeris.

XX. Obijcies primo. Hæc propositio: qui sequitur sententiam minus probabilem in concursu probabilioris, non peccat: non est

Z

est

est moraliter certa. Ergo non licet sequi sententiam minùs probabilem relicta probabiliori. conseq. constat. quia licet sequens aliquam sententiam debet esse moraliter certus de honestate suæ actionis. Ant prob. istæ propositiones: *quisquis agit prudenter, non peccat: qui sequitur sententiam minùs probabilem in concursu probabilioris, agit prudenter*: istæ, inquam, non sunt ambæ moraliter certæ. Ergo nec illa ceu conclusio ex his illata. Patet conseq. quia conclusio, quæ est effectus præmissarum, non potest his esse perfectior. Ant. prob. ista: *qui sequitur sententiam minùs probabilem in concursu probabilioris, non agit prudenter*, est probabilis. Ergo illa secunda præmissa non est moraliter certa. conseq. est nostra ex dictis in Art præc. nam sicut ibi docuimus, probabilitatem alicujus sententiæ non posse stare cû certitudine morali contradictoriæ, ita vicissim tenemur dicere, ejus certitudinem non posse stare cum probabilitate extremi oppositi. Ant. autem videtur certum. Quis enim neget, propositionem, quam docent omnes Authores rigidi, qui sunt viri doctissimi atque gravissimi, esse probabilem? Respondeo negando Antecedentem ad prob. neg. rursus Ant. quod dum prob. dist. Antecedens. est probabilis in eo sensu, quo docetur à suis Authoribus, omitto, in sensu prædictæ *Minori* prout à nobis assertæ contradictorio, neg. Ant. & dist. conseq. ergo illa *Minor* non est moraliter certa in sensu, quo à contrarijs Authoribus negatur, conc. in sensu, quo à nobis affirmatur, neg. conseq. Authores. rigidi, quotquot benignam sententiam impugnant, id revera non præstant in sensu, quo defenditur, sicut advertunt Terillus in *Opere de Reg. morum parte 1. pag. 54. n. 198. & Illung. tract. 1. disp. 1. a. 6. §. 9.* Dum enim dicunt, eum, qui sequitur sententiam minùs probabilem in concursu probabilioris, non agere prudenter, vel non conveniunt nobiscum in definitione sententiæ probabilis; vel loquuntur de sententia probabili in quocunque gradu probabilitatis; vel de minùs probabili sumpta

sumpta solum cum motivis directis; vel supponunt, sententiam minus probabilem in concursu probabilioris solum manere negativè, aut absolutè, non verò positivè, & comparativè probabilem; vel putant, ipsam per se sententiam minus probabilem, & iudicium intrinsecè & formaliter formidolosum à nobis statui pro immediato principio certæ Conscientiæ, aut regula proxima operandi: quæ omnia patebunt eos Authores attentè legenti. Quis autem non videat, aliud hoc modo impugnari, aliud à nobis defendi, & argumenta, quæ in nos collineant, ferri extra metam? Itaque hæc negativa: *qui sequitur sententiam minus probabilem in concursu probabilioris, non agit prudenter*, sumpta in sensu illorum Authorum non solum est probabilis, sed certissima. At nego, eam affirmativæ, prout à nobis defenditur, esse contradictoriam.

XXI. Objicies Secundo. Argumentum à priori, cui maxime fidei benigna sententia, procedit à particulari ad universale; ergo est fallax, & Sophisticum. Ant prob. nam inde inferimus, omnibus esse licitum sequi sententiam minus probabilem, quia eius motiva visa sunt aliis magna & gravia etiam relatè ad motiva sententiæ probabilioris: sed hoc est arguere à particulari ad universale, quia est inferre, motiva sententiæ minus probabilis esse magna & gravia in intellectu omnium; quia talia apparuerunt in intellectu aliquorum, nempe Authorum, qui eam sententiam docuerunt. Respond. neg. Ant. ad probat. dico in primis, *majorem* non esse veram absolutè. quia probabilitas minor non est solum authentica, sive extrinseca, sed insuper intrinseca, propter motiva ab autoritate docentium independentia, quæ possunt occurrere intellectui cum tanta efficacia, & vi impellendi ad assensum, ut etiam in conspectu motivorum sententiæ probabilioris merito videantur magni momenti, & digna assensu. Deinde

Z 2

negan-

neganda est etiam *Minor*. Probationem dist est inferre &c. quia talia apparuerunt in intellectu aliquorum, & quia hæc apparentia simul apprehenditur ut motivum sufficiens, ob quod motiva sententiæ minùs probabilis possint apparere magna in intellectu omnium, conc. quia præcisè apparuerunt, neg. Hoc autem non est argumentari à particulari ad universale, sed dicere, iudicium aliquorum præstantium Authorum de magnitudine motivorum sententiæ minùs probabilis etiam in comparatione motivorum sententiæ probabilioris esse sufficiens fundamentum, ut omnes alij similiter prudenter judicare possint, ea motiva esse magni momenti. Secùs eodem jure culpabo Adversarios. Quid enim dicerent ad similem discursum? Ideò arguitur, omnibus esse illicitum, sequi sententiam minùs probabilem, quia ejus motiva sunt visa aliquibus (certè non omnibus) levia. atque exigui momenti relatè ad motiva sententiæ probabilioris. Sed hoc est arguere à particulari ad universale. quia est inferre, motiva sententiæ minùs probabilis esse levia in intellectu omnium; quia sic apparuerunt in intellectu aliquorum. Sicut proinde non est Sophisticum dicere: *Aliqui homines viderunt Petrum existentem in templo, & illi omnes Petrum bene noverunt: ergo omnes homines, qui hoc sciunt, habent sufficiens motivum judicandi, Petrum extitisse in templo.* ita non arguit fallaciter dicens: *Aliqui homines docti & probi judicârunt, motiva hujus sententiæ esse gravia & fortia etiam comparata cum motivis sententiæ contraria, & illi homines nec solent in cognoscendo, nec in loquendo fallere, vel falli. Ergo omnes homines, qui hoc sciunt, habent sufficiens fundamentum prudenter id ipsum judicandi.* Sed ita nos argumentamur; ergo &c.

XXII. Obijcies tertio, Quidam Philippus Concellarius Parisiensis æternùm damnatus est, eò quòd fuerit secutus sententiam minùs probabilem, minùsque tutam relictam

relicta probabiliori ac tutiori. Ergo sententia benigna illicita & damnabilis est. Antecedens continet tragica historia Thomæ Cantipratani *lib. 1. de apib. c. 19.* ubi scribens de illo Cancellario sic habet: * agonizans autem in morte Guilielmus Parisiensis Episcopus paterna sollicitudine visitavit, rogavitque eum, ut opinioni cederet de pluralitate beneficiorum, & omnia beneficia sua excepto uno in manus Ecclesiæ resignaret. Renuit ille, experiri se velle dicens, utrum esset damnabile, beneficia plura tenere. Mortuus est ergo sic. Post paucos autem dies cum dictus Parisiensis Episcopus finitis matutinis orare vellet, vidit inter se, & lumen quasi umbram hominis terram nimis. Elevata ergo manu consignat se, & si ex parte DEI sit, præcipit, ut loquatur. Cui respondit apparens. Alienus à DEO sum, sed tamen miserabilis factura ejus. Et Præsul: tu quis es? cui ille respondit. Ego sum Cancellarius ille dudum miserrimus. Rursus Episcopus elato altius gemitu: & quomodo, inquit, tibi est sic dolenti? Malè, ait, imò quàm pessimè, quia damnatus sum æterna morte. Et Episcopus: heu, ait, charissime, quæ causa tuæ damnationis? Tres sunt, inquit: prima est, quòd recrecentes fructus annuos contra pauperes timidè reservavi. Secunda est, quòd contra sententiam plurimorū de pluralitate beneficiorum quasi licitè tenendorum opinionem propriam defensavi, & in hoc me periculo mortalis culpæ commisi. Tertia est, & illa gravissima omnium, quòd abominabili carnis vitio in scandalum multorum multo tempore laboravi &c.* Dubitari non potest, sententiam de simultanea pluralitate beneficiorum, quam secutus est miser Cancellarius, eo tempore fuisse probabilem, licet opposita haberetur probabilior; quia Doctor Angelicus, qui tunc vivebat. *Quod lib. 8. art. 13.* ubi versat quæstionem: *an liceat habere plures præbendas?* dictam sententiam non reiicit, sed de illa loquitur, sicut solet de

opinionibus probabilibus. At nihilominus Cancellarius eam sequens graviter peccavit. Respond. Cancellarium ideò graviter peccasse, vel quia ex dubio speculativo, quod vincere non studeat, de probabilitate illius opinionis cecidit in dubium practicum de licita retentione plurium beneficiorum, in quo casu debuerat eligere partem tutiorem, quod tamen non fecit, atque adeò se liberè coniecit in periculum peccandi, & in eo periit. Vel quia non habuit iudicium certum de licita sequela ejus sententiæ, licet crediderit, eam esse probabilem. Ex quo factum est, ut etiam caruerit ultimo iudicio practico moraliter certo de rectitudine suæ operationis. Carens autem ejusmodi iudicio exponit se manifesto periculo peccandi, si operetur. Cæterum aliæ objectiones quàm plurimæ, quas non vacat adducere, & solvi possunt ex hætenus dictis, & passim solutæ reperiuntur apud Authores benignos, præsertim apud Terillum, & Joan. de Cardenas, qui de tota hac controversia exactissimè scripserunt. Hos, si placeat, lege

XXIII. Jam Inferes primo, si quis *ly tutum* velit accipere pro eo, quod excludit periculum formalis peccati, non dari sententiam probabilem magis vel minùs tutam, sed omnes esse æqualiter tutas. Ratio est: quia quælibet sententia verè probabilis æqualiter excludit periculum hîc & nunc Deum offendendi. Inferes secundo, etiam in articulo mortis esse licitum sequi sententiam minùs, verè tamen probabilem relicta probabiliori & tutiori. Diana P. 2. tract. 13. resol. 9. & alij, quos refert Sporer de Consc. prob. sect. 3. n. 50. Item Clariss. P. Paulus tract. 4. disp. 14. a. 8. §. 3. n. 11. Ratio est: quia articulus mortis non facit, ut id, quod est semel licitum, sit illicitum. Ergo si usus ejusmodi sententiæ fuit licitus & certò prudens in vita, talis quoque erit in articulo mortis. Deinde sententia minùs probabilis vel est remota à
peri-

periculo Deum offendendi, vel non? Si non: ergo nunquã licuit eam sequi reliquo tempore vitæ, quod esse falsum paulò ante ostendimus. Si est remota: ergo sicut eam secutus Deum nunquam offendisti in toto vitæ decursu, ita neque offendis in ultimo momento; quando secundum illam operaris. Et ideò, qui tenens sententiam probabilem D. Thomæ circumstantias notabiliter aggravantes intra eandem speciem nunquam explicuit in confessionibus præcedentibus, etiam non tenetur explicare in ultima. Clericus, qui secutus sententiam probabilem habuit simul plures præbendas, in articulo mortis non est adigendus ad resignandum &c.

XXIV. Quæres hîc, undenam possit cognosci, an aliqua sententia sit certò probabilis, necne? Respond. ex Terillo, tres de hac re regulas posse constitui. Nam primo, quotiescumque omnes, vel plurimi asserunt, sententiam esse probabilem, nec quisquam contradicit: vel si pauci quidam contradicant, aliorum tamen rationes reliquerunt insolutas, nec rationes convincentes pro contrario attulerunt, talis sententia est certò probabilis. Secundo. Opinio communis, quæ frequenter docetur in Scholis, & invenitur in Authoribus, tamdiù debet censi certò probabilis, quamdiù nemo negat, esse probabilem, vel affert argumenta convincentia de opposito. Ratio hujus & prioris regulæ est: quia certitudo probabilitatis tamdiù manet in possessione, quam diù per rationes oppositas non evertitur. Tertio. Homini illiterato, & indocto illa opinio potest esse certò probabilis, quam ei ut veram, vel certò probabilem suadet vir doctus & probus, nec aliud quidquam occurrit in contrarium. Ratio est: quia eadem authoritas, quæ sufficit homini rudi ad prudentem fidem, etiam sufficit ad formandum prudens iudicium de certitudine probabilitatis:

litaris : atqui authoritas viri docti & probi sufficit homini rudi ad prudentem fidem ; ergo.

XXV. Quæres præterea, an usus sententiæ probabilis etiam habeat locum in eo, qui est incertus de veritate suæ fidei? Status quæstionis ita potest proponi. Quidam infidelis, sive hæreticus ob argumenta Catholicam Religionem suadentia dubitare ac formidare incipit, ne fortè secta, quam hætenus tenuit, sit erronea? adhibitioque veritatis studio eò deducitur, ut ipsi mysteria nostræ fidei appareant non quidem evidenter credibilia, autamen magis credibilia, seu probabilia, quam sectæ suæ dogmata, quæ ei adhuc, licet minus, videntur probabilia. Laymann, Bannez, & (saltem pro articulo mortis) Th. Sanchez docent, talem esse obligatum ad sectam suam relinquendam, fidemque nostram, quæ apparet probabilior, amplectendam. Ratio est : tum quia lumen naturæ dicat, eam religionem esse tenendam, quæ cæteris est verisimilior, tum quia in medio ad salutem tam necessario, quale est fides, eligi debet pars tutior, ne exponamur periculo errandi. E contra Castropalao & Cardenas in *Crisi Theolog. dissert. 3.* & alij apud Illusung talem liberant ab ejusmodi obligatione. Ratio est : quia secundum D. Th. 2. 2. q. 1 a 4. ad 2. & communem Theologorum, ut infidelis teneatur amplecti fidem Catholicam, requiritur in illo evidentiā credibilitatis, qua ejus intellectus ita reddatur convictus de falsitate erroris contrarij, & de veritate nostrorum dogmatum, ut manifestè videat, suam sectam esse improbabilem & incredibilem. Sed talis evidentiā de fide Catholica dari non potest in eo, cui error oppositus adhuc apparet probabilis, atque credibilis : sicuti contingit in casu nostro ; ergo non tenetur illam amplecti. Deinde non video, quomodo doctrina illorum Authorum non incurat damnationem propositionis 21. inter proscriptas ab Innocent. XI. ita sonantis:

sonantis: *Affensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis: immò cum formidine, qua quis formidat, ne non sit locutus Deus.* Sanè notitia de veritate fidei Catholicæ, quam in nostro casu habet infidelis, non transcendit limites probabilitatis. Ergo si tenetur credere fide supernaturali, tenetur elicere assensum supernaturalem cum notitia solum probabili revelationis. Præterea notitia probabilis, aut probabilior Divinæ revelationis non excludit formidinem, ne non sit locutus Deus. Ergo hic infidelis habebit assensum fidei supernaturalem stantem cum tali formidine.

XXVI. Quid ergo agendum huic homini? Respondeo, illum teneri ad procurandam sibi certitudinem fidei veritatem studiosius investigandò: quam etiam propter ejus signa atque indicia manifestissima, quæ cunctis sunt obvia in DEI Ecclesia, inveniet infalibilibiter. Unde nulla hic praxis sententiæ probabilis, vel probabilioris; quia ignorantia veritatis, quæ hic intervenit, est vincibilis, qualis non est in opinionibus probabilibus circa alias materias morales. Cæterùm in articulo mortis talis tenetur precari à DEO illustrationem intellectus, & notitiam veritatis, quam obtinebit procul dubio. Facit enim, quod tunc in se est. Facienti autem, quod in se est ex viribus gratiæ DEUS non denegat gratiam: ut loquitur axioma Theologicum. Quòd si moribundus eam illustrationem à DEO petere negligat, infidelitas ipsi imputabitur ad culpam. Cardenas *dissert. 14. c. 7. n. 103.* Ad rationes primæ sententiæ Respond. Lumen naturæ in hoc casu dictare, ut diligentius investigetur veritas. nam certa hujus notitia circa negotium religionis haberi potest ab omnibus, qui degunt inter fideles. In articulo verò mortis, ubi non vacat amplius rem examinare operosius, jubet recta ratio illustrationem intellectus, & lumen fidei à DEO petere. In eligenda parte, quæ videtur tutior, hic non est

sistendum, sed ulterius tendendum ad certitudinem. Quin immò neutra earum partium potest apparere tuta. Atque in hunc modum evadimus damnationem 4. & 21 propositionum ab Innoc. XI. prohibitarum, & motæ quæstioni satisfacimus.

ARTICULUS III.

De usu sententiarum probabilium particulari.

JUvat nunc explorare, quomodo ea, quæ de legitimo usu Probabilitatis dicta sunt generatim, habere se debeant in praxi quotidiana. Quare discurrendò per materias particulares damus Ministrum Sacramenti, Medicum, Judicem, & Advocatum, quidque cuilibet in suo statu ac conditione circa probabiliùm opinionum electionem sit licitum, vel illicitum? inquirimus. De alijs quibusdam generibus hominum mox in seq. §. differemus.

§. I.

An liceat relicta opinione propria probabiliori ac tutiori sequi alienam minus probabilem, minusque tutam? item: an hanc liceat consulere, vel docere?

SUMMARIUM.

1. Licitum est relicta propria sententiâ sequi alienam minus probabilem, minusque tutam: immò etiam consulere.
2. Quid si expresse rogeris tuam sententiam?
3. 4. Quid hic liceat, vel non liceat Professori publico?
5. 6. Quid Confessario?
7. Quomodo peccet Confessarius non absolvens pœnitentem, qui sequitur opinionem suâ contrariam.
8. Subditus tenetur obedire, licet probabiliter, vel probabilius existimet, rem præceptam esse illicitam.
9. Quid si existimet, in aliquo casu se non esse obligatum ad obediendum?
10. Impugnatio doctrinæ num. 8. Assertæ.
11. An subditus teneatur obedire Superiori, quem putat non esse legitimum?

I. Corol.

I. **C**orollarium I. Quilibet licitè sequitur opinionem probabilem aliorum relicta propria probabiliore ac tutiori. Th. Sanchez 1. in Decal. c. 9. n. 14. Castropal. Disp. 2. de Consc. opin. pu. 2. n. 2. Bonac. Disp. 2. de peccatis. q. 4. pu. 9. n. 4. est communis. Ratio est: quia sequens opinionem aliorum verè probabilem prudenter agit non minùs, quàm illi, qui eam sequuntur ut propriam, potest enim prudenter judicare, motiva talis sententiæ etiam esse digna rationabili assensu, atque adeò ex illa formare certum dictamen Conscientiæ. Hinc Doctor Theologiæ moralis, vel alius, à quo petitur Consilium, potest respondere secundùm sententiam minùs probabilem, & minùs tutam non solùm propriam, sed etiam alienam. Sayrus in clavi reg. lib. 1. c. 6. n. 4. & 11. Bonac. loc. cit. n. 6. Diana parte 2. tract. 13. resol. 14. Bardi discept. 4. c. 20. & alij. Ratio est: quia quilibet alteri licitè suadet, quod ipsemet licitè sequitur: neque enim quis tenetur magis curare alterius Conscientiam, quàm suam. Atqui ejusmodi sententiam consultus ipsemet licitè sequitur, ut constat ex dictis; ergo. Neque sequitur, respondentem ex aliorum sententia loqui contra propriam mentem: quia vel potest assensum de probabilitate suæ sententiæ omninò suspendere: vel potest cum dissensu speculativo de licita sequela alienæ sententiæ habere assensum practicum de licitate illius, atque secundùm hunc eam consulere: quod non est loqui contra mentem.

II. Cæterùm tradita mox doctrina eatenùs limitanda est, ut non habeat locum, quando quis expressè interrogatur, quid ipsemet ex sua propria sententia teneat? vel quid sit tutius, & probabilius? in tali enim casu vel penitùs debet abstinere à responsione; vel tenetur respondere secundùm propriam, & probabiliorem, tutiorémque sententiam. Ita ex Joanne à S. Th. docet Clariss. P. Paulus Mezger tract. 5. disp. 14. q. 9. §. 2. n. 4. Bardi loc. cit. n. 5.

Ratio est: quia aliàs interrogantem deciperet, & peccaret contra veracitatem, ac fidelitatem. Itaque valet prædicta doctrina, quando consultans aliud non exprimit, sed præcisè interrogat, quid liceat? vel utrùm ad aliquid obligetur? v. g. an liceat inire talem contractum? an teneatur restituere? talis enim præsumitur solùm esse sollicitus, quid citra imprudentiam ac culpam in re favorabili à se fieri; vel utrùm ab obligatione honestè excusari possit? non autem, quid ille, quem consultit, absolutè sentiat, vel censeat esse probabilius ac tutius? Immò, ut vult Tambur. 1. in *Decalog.* c. 3. §. 4. n. 15. in tali casu non solùm quis licitè potest, sed etiam tenetur respondere secundùm partem interroganti favorabilem, posito, quòd velit respondere. Ratio est: quia ille hoc ipsum interrogare præsumitur, an nempe sit aliqua via favorabilior, quam liceat citra periculum peccati in operando tenere? Ergo si talem sciat consultus, tenetur manifestare: secùs enim non agit bona fide.

III. Corollarium II. Doctor, vel Professor publicus non tenetur docere ea quæ ipsi videntur probabiliora, sed satisfacit suo muneri, dum docet etiam minùs probabilia, quamdiù non prævidet, inde scandalum exoriturum. Sanchez *ubi supra* n. 26. Castropal. n. 7. Tambur. n. 16. Ratio est: tum, quia obligatio habendi pro qualibet opinione motiva probabiliora foret nimis onerosa: cum scapè, quod heri apparuit probabilius, hodie appareat minùs probabile. Atque hinc fieret, ut quis ferè quotidie teneretur mutare sententiam, quam dictavit è cathedra, tum etiam, quia quilibet docendo sententiam verè probabilem prudenter se gerit, eo ipso, quòd ingerat intellectibus Auditorum motiva digna prudenti assensu, ejusque viam ostendat se prudenter gerendi. Atqui docens sententiam minùs probabilem docet sententiam verè probabilem; ergo.

IV. Co-

IV. Corollarium III. In materiis fidei vel morum scienter, vel ex ignorantia culpabili docere falsa & improbabilia est peccatū mortale. ita *citt.* Ratio est: quia sic docens dat Auditoribus ansam periculosam errandi in rebus ad animæ salutem pertinentibus, eosque graviter decipit. Mortaliter quoque ille peccaret, qui in materiis etiam levioris momenti v. g. Logicæ, vel Rhetoricæ, communiter doceret improbabilia. Sanchez *loc. cit.* Castrop. n. 8. Ratio est: tum quia non satisfaceret suo officio, quod est docere vera, refutare falsa. tum, quia discipulis, quorum intellectibus errores infeminaret, esset graviter injurius. & ideo teneretur restituere, hoc est, errores tollere, & dedocere. Dixi: si ita communiter doceret. nam una, vel altera vice id facere non videtur continere gravem malitiam propter levitatem materiæ.

V. Corollarium IV. Etiam Confessarius licitè respondet pœnitenti juxta sententiam alienam contra propriam, modo illa sit verè, & practicè probabilis. Est communis doctrina, & sequitur ex dictis. Hinc interrogatus à Confitente, an teneatur ad restitutionem? An sit obligatus ad jejunandum? &c. licitè respondet, non teneri, non obligari, quando scit, dari sententiam probabilem id docentem, quamvis eam ipse non teneat. Immo quando sunt duæ sententiæ, una rigida obligans v. g. ad jejunium; altera benigna excusans à jejunio, videtur etiam obligatus, ut Respondeat secundum benignam: sicut colligitur ex dictis n. 2. licet ipse teneat rigidam. Optimè tamen in istis casibus agit Confessarius, quando quidem non dicit, esse obligationem jejunandi, restituendi &c. svadet tamen hoc ipsum horrandò ad tutiora, & perfectiora, ostendendò occasionem meriti & similia.

VI. Corollarium V. Omnis Confessarius sive ordinarius, sive delegatus tenetur absolvere pœnitentem ex opinione probabili operantem, quamvis ipse sequatur contrariam. Veluti con-

tingeret, si Confessarius judicaret, contractum aliquem esse usurarium, quem tamen Titius v. g. probabiliter judicaret, non esse usurarium, eumque contra sententiam Confessarij vellet inire. In hoc casu Titio non potest denegari Sacramentalis absolutio. Navarr. *in man. c. 26. n. 4.* Sayrus *in clavi lib. 1. c. 9. à n. 23.* Sanchez. *loc. cit. n. 29.* Layman. *lib. 2. tract. c. 5. §. 2. n. 20.* Diana *ubi suprè resol. 11.* Castrop. *pu. 4. n. 2.* Bardi *c. 21. n. 5.* & alij, estque communis sententia. Ratio est: quia Confessarius audita confessione tenetur absolvere quemlibet confitentem rectè dispositum. Sed sequens sententiam probabilem etiam contrariam persuasioni Confessarij est rectè (si aliud nihil obstat) dispositus; ergo Confessarius tenetur eum absolvere.

VII. Cæterùm quale & quantum sit peccatum tali pœnitenti negare absolutionem, non ita liquet. Sayrus existimat, id non semper esse peccatum mortale, eò quòd Confessarium ab hec sæpè excuset bona fides, & ut addit Vasquez relatus à Bardi, zelus propriæ opinionis. Adstipulatur Thomas Sanchez credens, ob parvitatem materiæ posse contingere, ut committatur peccatum veniale tantùm, puta si confessio foret admodùm brevis, vel de meris venialibus. Censet enim, pœnitenti tunc non inferri gravem injuriam, nec injungi grave onus, si cogatur confessionem repetere apud alium Confessarium, Joan. Sanchez apud Castrop. *n. 3.* Dicit, esse peccatum mortale, quando pœnitens confessus est mortalia. Castrop. tenet, Confessarium, si credat, pœnitentem non obstante contradictione suæ sententiæ esse rectè dispositum, isque nolit consentire in denegationem absolutionis, probabilius committere peccatum mortale, si non absolvat, sive confessio sit de mortalibus, sive de venialibus tantùm. Ratio ipsius est: quia etiam confitentem solùm venialia (de mortalibus enim videtur res certa) privat magno beneficio Sacramenti, ad quod habet jus: ergo

ergo infert illi gravem injuriam, & graviter peccat. Ant. probat. nam si quis ex voto teneretur confiteri, solùmque haberet peccata venialia, procul dubio graviter peccaret, si non confiteretur: ex quo videtur colligi, esse materiam gravem, tam adigere pœnitentem ad iterandam confessionem venialium, quàm ad carendum fructu, ac beneficio illius. Neque refert, privationem ejusmodi beneficij, ac damnum à pœnitente facilè reparari posse venialia rursus alteri confitendo. nam præterquàm, quod hæc reparatio respectu negantis absolutionem sit merè per accidens, in metienda gravitate damni non debet attendi, qua ratione damnificatus id possit reparare, sed ejus natura, ut est in se. Hic modus sentiendi, licet paulùm severior, præplacet mihi, saltem per se loquendo.

VIII. Corollarium VI Quando Superior probabiliter existimat, id, quod præcipit esse licitum, subditus tenetur obedire etiam contra propriam sententiã, qua probabiliter, vel omninò probabiliùs judicat, rem præceptam esse illicitam. Sayrus c. 12. à num. 2 Sanchez 6 in Decal c. 3. n. 6. Layman. loc. cit. n. 11. Sporer de Consc. prob assert. 8. § 4. n. 46. & est communis sententia. Prob. quotiescunque certum est, Superiorem justè præcipere, subditus tenetur obedire. Sed certum est, Superiorem præcipientem juxta sententiam probabilem justè præcipere; ergo subditus ita præcipienti tenetur obedire. mai. constat, mi. ostenditur. Superior hoc ipso, quòd sit superior, habet certum jus, & possessionem præcipiendi non solùm id, quod est re ipsa licitum, sed etiam id omne, quod non constat esse illicitum. & quod ipsi prudenter apparet esse licitum, prout diximus c. præced. Atqui in casu nostro non constat, id, quod præcipitur, esse illicitum; imò Superiori prudenter apparet esse licitum: ergo Superior habet certum jus, & possessionem id præcipiendi. ergo certum est, Superiorem præcipientem juxta sententiam probabilem justè præcipere.

IX. Quòd si subditus habeat opinionem probabilem oppositam

ram opinioni probabili, vel etiam probabiliori Superioris, non quidem de ipsa re præcepta, quòd sit illicita, sed quòd ipse in aliquo casu parere non teneatur, tunc potest quidem obedire, non tamen tenetur. Docent ita Sayr. *ubi supra num. 3.* Sanchez. *num. 7.* & aliis relatis Castrop. *punct. 6. num. 1.* Ratio primi est, tum, quia subditus tamdiù licitè potest obedire superiori, quamdiù non constat, eum injustè præcipere: atqui in simili casu non constat, Superiorem injustè præcipere; ergo, tum, quia licitè relicta propria sequi potest sententiam probabilem Superioris. Ratio secundi est: quia híc jus & possessio præcipiendi ex parte Superioris non sunt certa, eo ipso, quòd sit opinio probabilis negans, subditum esse obligatum ad obediendum, ipseque Superior solùm probabiliter existimet, subditum esse obligatum. Ergo non est certum, quòd Superior justè præcipiat, sed solùm probabile: & consequenter subditus probabiliter solùm tenetur obedire, & probabiliter non tenetur. adeòque non aufertur ipsi jus, ac libertas sequendi utramlibet sententiam probabilem sive suam, sive Superioris.

X. Verùm supposita veritate hujus doctrinæ surgit argumentum satis robustum contra sententiam communem *num. 8.* assertam probans: ejus quoque oppositam esse probabilem. In forma sic arguitur: subditus probabiliter existimans, quòd non teneatur obedire, non tenetur obedire, ut primùm ostendimus: sed subditus, cui est probabile, rem præceptam esse illicitam, probabiliter existimat, quòd non teneatur obedire; ergo subditus, cui est probabile, rem præceptam esse illicitam, non tenetur obedire. *mi. prob. nam in primis non videtur, unde quis rationabilis opinari possit, nullam esse obligationem obediendi, quàm ex probabili inhonestate materiæ præceptæ.* Deinde: dum est probabile subdito, quòd non teneatur obedire, possessio præcipiendi ex parte Superioris non est certa, sed solùm probabilis: ergo etiam, dum

dum est illi probabile, rem præceptam esse illicitam, possessio præcipiendi est solùm probabilis. sicut, dum est certum, rem præceptam esse licitam, possessio præcipiendi est certa, & dum est certum, rem præceptam esse illicitam, possessio præcipiendi est nulla. Atqui ubi possessio præcipiendi ex parte Superioris est incerta, & solùm probabilis, subditus probabiliter existimat, quòd non teneatur obedire; ergo ille, cui est probabile, rem præceptam esse illicitam, probabiliter existimat, quòd non teneatur obedire. Confirm. primo. Superior nunquam fuit in possessione præcipiendi rem illicitam: ergo dum est probabile, rem præceptam esse illicitam, etiam est probabile, Superiorem non habere jus eam præcipiendi. sed dum est probabile, Superiorem non habere jus præcipiendi, subditus probabiliter non tenetur obedire; ergo dum est probabile, rem præceptam esse illicitam, subditus probabiliter non tenetur obedire. Confirm. Secundo. Quando quis existimat probabiliter, peccatum à se commissum non esse mortale, sive jam semel esse subjectum clavibus, illud non tenetur confiteri: veluti probat pluribus relatis cit. Sanchez. 1. in Decal. c. 10. n. 76. ergo similiter existimans probabiliter, rem præceptam esse illicitam, non tenetur eam exequi. conseq. prob. tum, quia præceptum Superioris non est censendum obligare strictiùs, quàm præcepta Christi, & Ecclesiæ. tum, quia idèd verum est Ant. quòd propter opinionem probabilem confitentis præceptum de integritate materiali confessionis respectu talis peccati sit solùm in possessione probabili. Atqui etiam in casu nostro præceptum Superioris de executione rei probabiliter illicitæ est solùm in possessione probabili, & incerta; ergo. Judico, hanc sententiam esse satis probabilem. eam defendit Castrop. à n. 5. cum pluribus aliis, quos refert n. 6. communis tamen opposita in praxi est semper suadenda. Vis tota utriusque in eo videtur sita, quòd una velit, Superiorem

Bb

habere

habere jus certum præcipiendi non solum ea, quæ sunt certò licita, sed etiam illa omnia, quæ non sunt certò illicita: altera verò contendat, Superiorem habere jus certum præcipiendi ea tantum, quæ sunt certò licita.

XI. Subditus probabiliter existimans, Superiorem non esse legitimum eò, quòd opinetur non esse legitime electum, & confirmatum, tenetur præcipienti obedire. Idem dicendum est, quando est utrimque probabile, an res præcepta excedat potestatem, vel jurisdictionem Superioris. Sanchez. 6. in Decal. c. 3. n. 29. Ratio est: quia Superior (ut supp.) est in legitima possessione Superioratus: ergo tamdiù reputandus est legitimus Superior, quamdiù oppositum non est certum: ergo non est æquum, ut subditus credat, ipsum non legitime præcipere, seque ab obligatione parendi esse solutum. Nihilominus etiam contraria sententia probabilis est, quam aliis relatis tenet Castrop. n. 8. Ratio est: quia tunc possessio præcipiendi non est certa, sed solum probabilis propter sententiam probabilem subditi. Atqui dum jus & possessio præcipiendi est solum probabilis, subditus, licet possit, non tenetur obedire: velut ostendimus n. 9. & 10. ergo.

§. II.

An Minister Sacramenti, vel recipiens Sacramentum licite sequatur sententiam probabilem minus tutam relictam tutiori?

SUMMARIUM.

12. *Quæ sit sententia tutior, & minus tuta?* 13. *Circa essentialia Sacramenti minister tenetur sequi sententiam tutiorem.* 14. *Id tamen intelligendum est extra casum necessitatis.* 15. *Depellitur instantia.* 16. *Minister extra necessitatem sequens sententiam minus tutam circa essentialia Sacramentorum peccat mortaliter.* 17. *Etiã recipiens Sa-*
cra-

cramentum debet sequi sententiam tutiorem. 18. 19. Solvitur duplex objectio. 20. Confessario non licet absolvere cum jurisdictione mere probabili. 21. An Ecclesia suppleat defectum jurisdictionis in casu opinionis probabilis de ipsa?

XII. **I**lla opinio hic dicitur minùs tuta, quæ Sacramentum exponit periculo frustrationis, vel invaliditatis: tutior e contra dicitur, quæ Sacramentum non exponit tali periculo. v. g. opinio asserens, Baptismum collatum in lixivio esse validum, est minùs tuta. quia dum non est certum, Baptismum in ejusmodi materia collatum esse validum, periculum est, ne, si conferatur, invalidè conferatur. Opinio verò asserens, Baptismum collatum in lixivio non esse validum, est tutior. quia, si quis secundùm hanc operatur, nullum creat periculum valori Sacramenti, ut est clarissimum. Hoc animadverso, sit

XIII. Corollarium VII. Quando opiniones versantur circa essentialia Sacramenti, non licet ministro relicta tutiori sequi probabilem minùs tutam, sed tenetur sequi tutiorem. Ita communis DD. præsertim hodie post decretum Innocentij XI. 1679, die 2. Martij editum. Ratio ex dictis artic. *preced.* §. 2. n. 19. est: quia sententia probabilis minùs tuta hic non est practicè probabilis: ergo tenemur sequi tutiorem. *conseq.* patet. Ant. prob. sententia exponens Sacramentum periculo invaliditatis non est practicè probabilis: sed sententia probabilis minùs tuta exponit Sacramentum periculo invaliditatis; ut constat: ergo non est practicè probabilis. mai. prob. nulla sententia contraria certæ legis obligationi est practicè probabilis: sed sententia exponens Sacramentum periculo invaliditatis est contraria certæ legis obligationi; ergo non est practicè probabilis. mai. est clara. mi. prob. nam in primis est certa lex religionis, qua jubemur sancta tractare sanctè, & in re tanti momenti operari secundùm institutionem Christi, adeoque

cavere periculum eam frustrandi. Deinde est certa lex charitatis, qua tenemur vitare damnum proximi non minus Spirituale, quam temporale. Demum est certa lex justitiæ, saltem respectu illius, qui est minister ex officio, ne invalidè, & cum periculo frustrati-
onis fidelibus administraretur Sacramentum. Atqui sententia probabilis minus tuta his omnibus est contraria; ergo. Et hæc doctrina præsent. Coroll. intelligenda est extra casum necessitatis, & quando sententia tutior est practicatorum possibilis. Secus enim locum habet

XIV. Corollarium VIII. Dum urget necessitas, & tutior sententia non potest deduci in praxim, minister licitè sequitur sententiam probabilem minus tutam. v.g. quando infans est in articulo mortis, & non adest aqua certò naturalis, est tamen in promptu lixivium, Baptizandus est infans in lixivio sub conditione, ut, si fortè materia sit valida, consequatur vitam æternam. Est communis & certa sententia. Ratio est: tum, quia salus animæ, quæ est finis Sacramenti ceu medij, præferri tunc debet valori Sacramenti, nam finis est principalior, quam media, tum, quia reverentiæ Sacramenti satis cavetur per adjectionem conditionis. Immo (ut rectè advertit Cardenas in *Crisi dissert. 2. cap. 1. num. 5.*) ipsa necessitas aufert omnem irreverentiam. Sic procul dubio loqui sacerdotem inter celebrandum est irreverentia: at urgente necessitate, ut quid postulet requisitum ad sacrificium, cessat omnis irreverentia, si loquatur. Similiter currere in templo est irreverentia, at quando ferociens taurus, vel ursus irrumpit, salutem in pedibus quærere non est irreverentia.

XV. Dices. Confessarius probabiliter existimans, pœnitentem esse verè contritum, vel attritum, eum licitè absolvit, atque adeò licitè sequitur hanc suam opinionem probabilem de dispositione pœnitentis. Modò sic: hæc opinio versatur circa sub-
sta

stantiam Sacramenti; quia versatur circa dolorem, qui est pars essentialis illius. Est insuper minus tuta: quia exponit Sacramentum periculo frustrationis, si enim esset à parte rei falsa, pœnitens absolveretur invalidè. Atqui hanc opinionem minister licitè sequitur etiam extra casum necessitatis: ergo licitè sequitur opinionem probabilem minus tutam in administratione Sacramenti extra casum necessitatis. Respond. ad formam argumenti conc. mai. ejusque probatione dist. mi. hanc opinionem minister licitè sequitur non relicta tutiori conc. relicta tutiori neg. mi. & dist. conseq. ergo licitè sequitur opinionem probabilem minus tutam &c. non relicta tutiori conc. relicta tutiori, neg. conseq. Quando sententia tutior circa dispositionem pœnitentis non est electu possibilis, non peccat minister, si in administratione Sacramenti pœnitentiæ sequatur probabilem minus tutam etiam extra casum necessitatis: veluti comprobat praxis Ecclesiæ: quia tunc non relinquit sententiam tutiorem. Neque enim dicimur relinquere, quod est impossibile, sed quod est in nostra potestate, & quod possumus eligere; atqui non est semper in potestate Confessarij eligere sententiam tutiorem circa dispositionem pœnitentis. Quia de hac ut plurimum habere potest cognitionem solum probabilem, ex asseveratione videlicet pœnitentis, & alijs signis externis fallibilibus. Et sanè si teneretur amplecti sententiam tutiorem, vix unquam absolutè posset absolvere: cum ferè nunquam possit esse certus de sufficiente dispositione pœnitentis.

XVI. Corollarium. IX. Peccat mortaliter primo, qui extra necessitatem confert Baptismum in lixivio, cerevisia, aqua rosacea, vel ex sale resoluta. Secundo, qui baptizat infantem in digito, vel alia parte corporis minima; vel in solis capillis; vel circumdatum pelle secundina. Tertio, qui baptizat in hac forma: *ego te baptizo in nomine Christi*; vel: *ego te baptizo in nomine Ge-*

Bb 3

nitoris,

nioris, & Geniti, & procedentis ab utroque. Quarto, qui ministrat Sacramentum Confirmationis sine balsamo. Quinto, qui consecrat in alio pane, quam triticeo; vel in vino congelato, dum est congelatum. Sexto, qui in consecratione calicis solum utitur his verbis: *hic est calix sanguinis mei*, cæteris omissis. Ratio est: quia omnes sententiæ, quæ asserunt, his modis valide confici ea Sacramenta, sunt minus tutæ suis oppositis, & solum speculative probabiles, atque adeo extra casum necessitatis impracticabiles propter rationes in num. 13. adductas. Lege Joan. de Cardenas *loc. cit. c. 5. à n. 42.*

XVII. Corollarium X. Etiam recipiens Sacramentum, quando sententiæ versantur circa valorem illius, tenetur sequi tutiorem relicta probabili minus tuta. Suarez *tomo 4. in 3. part. disp. 27. sect. 6.* quem cum alijs multis sequitur Cardenas *c. 4. à n. 28.* Ratio est: minister in administratione Sacramenti tenetur sequi sententiam tutiorem relicta probabili minus tuta, ut hætenus vidimus: ergo etiam recipiens Sacramentum consequi prob. ideò tenetur minister, quia sequendò minus tutam exponit Sacramentum periculo invaliditatis, quod extra necessitatem, & quando tutior est practicabilis, omnino est illicitum. Sed etiam recipiens sequendò probabilem minus tutam exponit Sacramentum simili periculo; ergo etiam recipiens tenetur sequi sententiam tutiorem relicta probabili minus tuta.

XVIII. Obijcies primo. Sententia asserens, ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ sufficere attritionem etiam cognitam ut talem, est minus tuta, quam sententia requirens contritionem perfectam: pariter sententia docens, non esse obligationem explicandi circumstantias merè aggravantes in confessione est minus tuta, quam opposita, & tamen quis solum attritus, aut non confessus circumstantias merè aggravantes licitè recipit Sacramentum

tum Pœnitentiæ, ut omnes fatentur: ergo recipiens Sacramentum licitè sequitur sententiam probabilem minùs tutam relicta tutiori. Respond. eam sententiam, quæ asserit, attritionem sufficere ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ, esse omninò certam, veluti clarè habetur ex definitione Concilij Trid. *sess. 14. c. 4.* ubi de attritione ponuntiat, illam, *quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se perducere peccatorem ad justificationem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento impetrandam disponere.* Docet id etiam Suarez cum pluribus alijs relatus à Paulino Berti in additionibus ad clau. reg. Sayri post c. 7. l. 1. unde ea sententia non est minùs tuta quàm opposita, loquendò adversativè; quia non exponit Sacramentum ulli periculo invaliditatis: sed solum comparativè. Illa potrò opinio, quæ requirit attritionem cognitam ut contritionem, non requirit ad validè, sed ad licitè recipiendum Sacramentum Pœnitentiæ. Similiter sententia requirens explicationem circumstantiarum merè aggravantium non versatur circa valorem Sacramenti. nam si quis ex oblivione naturali, vel ignorantia invincibili taceat ejusmodi circumstantias, validè confitetur, non minùs, quàm oblitus confiteri unum peccatum mortale, si reliqua confiteatur: quod verum non esset, si expressio earum circumstantiarum esset de valore Sacramenti.

XIX. Obijcies Secundo. Minister magis obligatur procurare valorem Sacramenti, quàm recipiens: ergo non sequitur, si peccet minister in ejus administratione, etiam peccaturum recipientem. Ant. prob. nam Sacramenta sunt instituta in favorem recipientium, non ministrantium: ergo recipientes possunt licitè cedere hoc favore, non autem potest minister minùs accuratum se gerere in ejus dispensatione. Confirm. Minister quoad essentialia requisita ad Sacramentum, materiam videlicet, formam, & intentionem, non habet ullam difficultatem practicandi ser-

tenti-

sententiam certam, vel tutiorem; potest autem recipiens habere circa illa maximam difficultatem: v. g. pœnitens circa elicientiam doloris, integritatem confessionis &c. Ergo licet minister rationabiliter obligari possit ad praxim sententiæ tutioris, non tamen potest sic obligari recipiens. Respond. ad object. omisso Ant. neg. conseq. nam etiam Religiosus magis obligatur servare castitatem, quam secularis: uterque tamen peccat, si eam violet, iste quidem minùs; at ille magis. Ad probat. Ant. omisso Ant. neg. recipientem posse cedere favore Sacramenti ex hypothese, quòd velit recipere Sacramentum. Nam eo ipso, quòd velit recipere Eucharistiam v. g. censetur etiam velle augmentum gratiæ (in quo consistit ejus favor) quod confert ex opere operato. Neque enim favores, qui proveniunt fidelibus ex receptione Sacramentorum, sunt instar favorum humanorum, qui etiam præstitis ad sui imperationem necessarijs obsequijs vel acceptari possunt, vel recusari. Accedit, quòd Christus Sacramenta instituerit ad communicandum fidelibus fructum suæ passionis: ergo fideles eo ipso, quòd velint suscipere Sacramenta, graviter peccant contra institutionem, & intentionem Christi, quando illam ex sua parte exponunt periculo frustrationis. Ad Confirm. dico, difficultatem practicandi sententiam certam, vel tutiorem ex parte recipientis, si qua occurrat, vel non esse tam magnam, ut eum excuset à tali praxi; vel non esse circa valorem Sacramenti; vel non esse majorem illâ, quam ex sua parte in multis casibus pati potest minister.

XX. Corollarium XI. Sacerdos habens jurisdictionem solùm probabilem non absolvit licitè. Ratio est: qui absolvi cum jurisdictione solùm probabili, exponit Sacramentum periculo invaliditatis: ergo non absolvit, licitè. conseq. constat: quia Sacramentum exponere tali periculo non est licitum. Ant. prob. nam si opinio, qua probabiliter existimat, se habere jurisdictionem, à parte

parte rei sit falsa, absolvit sine jurisdictione: ergo absolvit invalidè. Atqui non est securus, ne illa opinio sit reipsa falsa, & neque aliunde est certus de jurisdictione: sicut supponitur; ergo. Cardenas *dissert. cit. c. 6. a. 3. n. 137.*

XXI. Corollarium XII. Quando Sacerdos habet opinionem verè probabilem, & quam ut talem communiter recipiunt sapientes, circa jurisdictionem, unàque titulum putativum à legitimo Superiore collatum, tunc licitè absolvit. Ratio est: quia sacerdos ex tali opinione potest formare certam Conscientiam de honestate absolutionis ita discurrendo: opinio verè probabilis, qua modò existimo, me habere jurisdictionem, vel est à parte rei vera, vel falsa? si vera: Sacramentum non expono periculo; quia absolvo validè. Si falsa: tunc est error communis tam doctis, qui hanc opinionem admittunt ut veram; tam indoctis, qui, quod docti asserunt, credunt. Atqui in errore communi, si accedat insuper titulus putativus, Ecclesia certissimè supplet defectum jurisdictionis; veluti docent communiter D. D. apud Joan. de Cardenas, *a. 6. n. 160. & seq.* ergo certissimum est, me habere jurisdictionem: ergo certissimum est, me ex hoc capite licitè, & validè absolvere.

§. III.

*Quam Sententiam sequi teneatur Medicus, vel
Chirurgus?*

SUMMARIUM.

22. *Medicus, vel Chirurgus tenetur agrotò adhibere medicinam certam, si possit.* 23. *Si non possit, tenetur adhibere probabilem.* 24. *An liceat Medico experiri in agrotò vim pharmaci dubij?* 25. *Quid, si salus patientis sit penitus desperata?* 26. *Ex medicinis probabilibus adhibende sunt probabiliores.* 27. *Caute pro illis, qui adsunt agrotis.*

XXII. **C**orollarium XIII. Medicus, vel Chirurgus tenetur, quando potest, ægroto abhibere medicinam certam (id est, talem, quæ videtur sanitatem certò allatura) relicta probabili, & dubia. Sayrus in *clavi lib. 1. c. 10. n. 7.* Sanchez 1. in *Dec. c. 9. n. 39.* Laym. *l. 1. tract. 1. c. 5. §. 3. n. 15.* Bardi *discept. 4. cap. 30.* & DD. communiter. Ratio est: tum, quia lex certa charitatis obligat Medicum, ut proximo graviter indigenti ferat opem securam: quod planè non faceret, si relicta certâ adhiberet medicinam probabilem, vel dubiam. Tum, quia ratione officij, & taciti contractus, qui inter ipsum, & ægrotum intercedit, tenetur omni meliori ac securiori modo illius saluti prospicere. sub hac enim, & non alia conditione æger præsumitur curandum se tradere Medico. nam quis prudenter suam salutem Medico crederet, de quo constaret, quòd relicta certis, ac tutioribus pharmacis utatur incertis, & dubijs?

XXIII. Corollarium XIV. Quando nullum habetur medicamentum certum, Medicus tenetur adhibere probabile, id est, tale, quod probabiliter esse profuturum existimat. Sanchez. *cit. n. 42.* Castrop *pu. 9. n. 2.* Quòd si nullum adsit probabile, tenetur adhibere dubium, sive tale, de quo dubitat, an sit salutiferum? modò sit certus, id non obfuturum. Ratio horum est: quia relinquere infirmum sine omni remedio repugnat charitati, & officio Medici. Nam applicato simili pharmaco fieri potest, ut convalescat: si non applicetur, fortè in gravius vitæ periculum conijcitur, & quia supponitur, medicamentum non obfuturum, æger per ejus applicationem non exponitur periculo. Castrop. *loc. cit.*

XXIV. Corollarium XV. Graviter peccat Medicus, dum pharmacum dubium præbet ægro etiam desperatæ salutis, ut experiatur, an sit salubre, vel noxium? Sayrus. *n. 6.* Sanchez. *n. 38.* Castrop. *n. 3.* Ratio est: tum, quia nemini licet comparare scientiam

tiam cum alterius pernicie. Tum, quia sic operans exponit se periculo, ne tali pharmaco acceleret mortem patientis: immò periculum hujus accelerationis fit ipsi indirectè voluntarium: quia liberè ponit causam illius.

XXV. Corollarium XVI. Non potest Medicus licitè adhibere medicamentum omninò dubium, an sit salubre, vel noxium? tamen si ægroti salus sit penitè conclamata. Castropal. n. 5. & plurimi ab eo cit. Ratio est eadem proportionaliter, quæ prioris Corollar. quia nimirum Medicus applicans medicamentum, de cujus salubritate nullam habet probabilitatem, quantum est in se, sine necessitate exponit se periculo infirmi mortem accelerandi: ergo non est licita talis applicatio. Igitur in hoc casu (inquit Sayrus) pars tutior est eligenda à Medico, scilicet, ut infirmum potius Divinæ providentiæ, quam tali medicinæ relinquat. Cæterum quando habet spem utcumque probabilem, quòd remedium sit profuturum, id licitè applicat: quia probabilis spes vitæ præferenda est certæ morti, quæ non adhibito tali remedio supponitur moraliter certa. Neque tunc Medicus est in morali periculo, ne mortem infirmi acceleret: nam licet contingat, ut medicina re ipsa sit noxia, id non imputatur illi ad culpam; quia in ejus applicatione prudenter se gessit. Et hinc locum habet illud dictum Galeni ad Medicum: *interfice audacter*. Sayr. n. 10. Laym. loc. cit.

XXVI. Corollarium XVII. Inter plura pharmaca, quorum alia sunt minùs probabiliter; alia probabilius profutura, Medicus tenetur applicare probabiliora, ac tutiora relictis minùs probabilibus, minùsque tutis. Sanchez ubi suprà n. 41. Laym. loc. cit. Bonac. Disp. 2. de peccat. q. 4. pu. 9. n. 22. Tambur. 1. Decal. a. 3. § 4. n. 17. Illfing. tract. 1. disp. 1. a. 7. §. 2. n. 79. & communiter DD. Ratio est: quia ad id obligat tam lex charitatis, quam tacitum pactum cum ægrotò in initum, ut omni meliori, ac securiori via pro-

spiciat ejus salutem, sicut est dictum in *num. 22*. Atqui hoc solum præstat applicandò probabiliora, & tutiora pharmaca, quando sunt in promptu; ergo. Quòd si occurrant plura remedia æqualiter probabilia, nec adsit aliquod probabilius, vel certum, Medicus applicare potest utrumlibet. Ratio est: quia hac ratione prudenter se gerit, omnique meliori modo, quo tunc potest, patientis salutem consulit. Tambur *cit.*

XXVII. Corollarium XVIII. Possunt sæpè graviter peccare, qui inserviunt, vel assistunt ægroto, quando relictis, quas Medicus præscripsit, medicinis, alias pro suo arbitratu adhibent quantumvis jam conclamato: vel poscenti vinum, aquam &c. præbent, ut ejus desiderio satis faciant. Villalobos apud Castrop. *n. 10*. Ratio est: quia sine necessitate, & ratione urgenti infirmum exponunt manifesto periculo mortis. Neque obstat, quòd aliunde supponatur certò brevi moriturus. Nam licèt hoc ita se habeat; at non est certum, æquè citò moriturum, si non bibat potum à te porrectum; vel non sumat tuam medicinam quàm si bibat, vel sumat. ergo intempestivâ tuâ misericordiâ saltem exponitur periculo moriendi citiùs.

§. IV.

Quam sententiam sequi possint, vel debeant Judex, & Advocatus?

SUMMARIUM.

28. *Quid hic judici tenendum in causis criminalibus?* 29. *Quid in civilibus?* 30. *Quid, si argumenta partium utrimque sint equalia?* 31. *Quid si partes sese vincant alternatim?* 32. *Advocatus licitè patrocinatur causa minùs probabili.*

XXVIII. Corollarium XIX. In causis criminalibus Judex amplecti potest, & debet opinionem minùs probabilem, quando hæc est in favorem rei. Ita docent etiam post Decretum Innoc.

Innoc. XI. Lumbier, Filguera apud Joan. de Cardenas *dissert.* 3. c. 3. n. 26. Sporer *de consc. probab.* c. 1. sect. 3. assert. 11. §. 3. n. 61. & Clarissimus P. Paulus Mezger hic a. 10. §. 3. n. 10. Ratio est: quia in his causis propriè locum habet illa regula juris: quòd *reo potius favendum sit, quàm Actori*, reo, inquam, qui propriè sic dicitur in criminalibus, ut notat Tambur. nam in civilibus ille, qui in jus arcessitur, propriè conventus appellatur. Accedit, quòd secundùm juris dispositionem in his causis ad condemnandum reum requirantur *probationes luce meridiana clariores*: sed tales non adsunt, quamdiù defensio rei adhuc manet probabilis; ergo. Unde, quando summa sedes damnavit hanc propositionem: *probabiliter existimo, judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem*, non est credibile, eam suum decretum extendisse ad minorem probabilitatem faventem reo in criminalibus: quia non est credibile, eam velle, ut quis ad certam pœnam capitis, exilij, vel alterius condemnatur ob crimen adhuc non certum, & de quo non est omninò convictus. Itaque reus Actore non demonstrante (inquit Laym. ubi suprâ n. 16. *ad finem*) absolvi debet, non quidem pronuntiando, ipsum innocentem esse, sed crimen de eo demonstratum non fuisse: atqui, dum ejus defensio est adhuc probabilis, actor non demonstrat; ergo.

XXIX. Corollarium XX. In causis civilibus, sive quæstio sit de facto, sive de jure, judex tenetur judicare secundùm sententiam, quæ omnibus inspectis est probabilior, jurique conformior. Th. Sanchez 1. *in Dec.* c. 9. n. 47. Laym. *loc. cit.* Tambur. ubi suprâ n. 5 & 9. Illung. a. 7. §. 3. n. 81. & alij. Ratio fundamentalis desumitur ex ipso officio judicis, qui ideo ceu viva lex, & jus animatum est constitutus à republica, ut inter partes litigantes procurer æqualitatem, & ferat sententiam secundùm merita causarum: ergo illi parti tenetur rem adjudicare, quæ habet majora

merita suæ causæ: sed evidens est, partem, quæ in judicio pro se adducit argumenta fortiora, & probabiliora, majora habere merita suæ causæ, quàm partem contrariam; ergo secundùm illam tenetur judicare, eique rem, de qua litigatur, addicere.

XXX. Corollarium XXI. Quando judex omnibus pensatis existimat, neutram partem vincere, eò quòd afferant pro se argumenta æqualiter utrinque probabilia, non potest rem adjudicare, cui maluerit. Laym. Tambur. Illung. cit. Ratio est: quia judex non potest salva æquitate inducere inæqualitatem, ubi jura partium sunt æqualia: atqui rem adjudicandò alterutri litigantium induceret inæqualitatem: quia uni tribueret totum, alteri, qui haberet æquale jus, omninò nihil. Accedit, quòd ferre sententiam pro Titio v. g. est affirmare, Titium in judicio vicisse. Sed quomodo hoc affirmabit judex sine palpabili mendacio, quando videt, Cajum colligantem fuisse Titio in probando æqualem? Vel itaque debet partes inducere ad compositionem; vel rem, de qua litigatur, inter litigantes dividere; vel, si res sit indivisibilis, eam dare uni cum obligatione, ut alteri secundùm æstimationem dimidij satisfaciat.

XXXI. Corollarium XXII. Si judex non possit discernere, quænam pars habeat pro se rationes, & probationes efficaciores, eò quòd modò istæ, modò illæ appareant ipsi probabiliores, ita ut litigantes se probabiliter mutuò vincant, similiter censeo cum Villalobo, Coninck, & Suarez apud Castrop. *pu. r. o. n. 4.* & alijs, rem à judice non posse adjudicari alterutri litigantium, sed esse dividendam, aut illis modis utrique satisfaciendum, quos in prioribus Coroll. adduximus. Ratio est: quia ideo ex ibidem dictis non potest rem uni adjudicare, quando constat probationes esse æqualiter probabiles, quòd jura partium sunt æqualia: sed etiam in hoc casu nostro jura partium sunt æqualia; ergo &c.

XXXIII.

XXXII. Corollarium XXIII. Advocatus licitè patrocina-
tur causæ minùs probabili relicta probabiliori. Ita communissi-
mè DD. Ratio petitur ex ipso officio Advocati: nam iste à repub-
lica in hunc finem est constitutus, & repræsente pro suo cliente
rationes judici, ex quibus, quid secundùm jura & æquitatem sit
à se definiendum, cognoscat. atqui huic muneri satisfacit Advo-
catus patrocinans causæ etiam minùs probabili; ergo. Confirm.
Actor, cui assistit Advocatus, jus habet suam causam etiam minùs
probabilem in judicio tuendi: ergo hoc idem licitè facit per Ad-
vocatum: nam *hoc quis potest per alium, quod potest facere per se
ipsum*: juxta regulam juris 68. in 6. ergo Advocatus nomine cli-
entis, cujus est veluti vicarius per jura constitutus, licitè tueretur
causam minùs probabilem. Neque sequitur, Advocatum hac
ratione suadere judici, ut ferat sententiam pro causa minùs proba-
bili, quod fieri sine peccato non potest à judice. Quia non est
intentum Advocati, judicem inducere ad judicandum pro sua par-
te, ut minùs probabili; sed solùm illi proponere momenta causæ,
ut examinet, & videat, an possit pro ea justam ferre sententiam.
nam sæpè contingit, ut probationes, & argumenta, quæ Advo-
cato videntur minùs probabilia, à judice rem accuratiùs ponde-
rante censeantur esse probabiliora, & validiora.

§. V.

*An Judex reum condemnare possit ad mortem, quem priva-
tâ scientiâ scit esse innocentem, dum per acta, & allegata publica
probatu est nocens?*

SUMMARIUM.

33. Varij modi, qui judici suppetunt, ejusmodi reum liberandi. 34. Re-
feruntur potissimi Authores sententiarum & affirmantis, & negantis.
35. Argumenta sententiæ negativæ. 36. Et affirmativæ. 37. 38. So-
lutio reciproca argumentorum, & crisis utriusque sententiæ.

XXXIII.

XXXIII. **N**eminem judicem hactenus vidimus, qui decisione præsentis quæstionis indiguit, Suppetunt enim tot modi similem reum liberandi, ut nullum unquam tribunal in ejus, quam nunc agitabimus, controversiæ angustias conijci posse videatur. Nam primo judex statim in principio excogitare potest honestas, ac sufficientes rationes repellendi accusationem. Secundo. Expediit adhibere singularem dexteritatem in examinandis testibus, & quali usus est Daniel *Daniel. 15.* interrogandò subtiliter circumstantias loci, temporis &c. donec eos contradictionis convicerit. Tertio. Potest, si non sit timendum scandalum, esse minùs accuratus in custodiendo reo, eique occasionem præbere aufugiendi ex carcere. Quarto. Si sit judex inferior, & reum dictis modis liberare non possit, causam remittere debet ad judicem superiorem, & coram illo agere testem de ejus innocentia. Quinto. Judex Supremus potest uti potestate absoluta. Secundùm hanc enim princeps aliquando pœnam condonare potest etiam verè nocenti.

XXXIV. Data tamen hypothesi, in qua nulla supersit via innocentem liberandi, sunt duæ sententiæ capitaliter oppositæ, quidnam judici sit agendum? Prima contendit, judicem posse, ac debere ferre sententiam pœnæ legibus statutæ etiam mortis, si ita delictum, de quo reus convictus est, mereatur. Ita docent D. Th. 2.2. Q. 64. a. 6. ad 3. & quæst. 67. a. 2. Cajetanus, Bannez, Alexander de Ales, Sylvester, Richardus, Mart. Navarr. Covarruvias, Major, & alij, quos refert & sequitur Sayrus in *Clavi reg. lib. 12. c. 8. n. 13.* ubi hanc sententiam vocat verissimam, & in praxi sequendam. Eandem sententiam docent Filliuc. *tomo 2. tract. 40. c. 6. n. 107.* Th. Sanchez *lib. 6. Consil. c. 1. dub. 17.* & novissimè Illfung in *Theolog. pract. tract. 4. disp. 2. Q. 1. a. 6. §. 1. n. 28.* Secunda sententia negat, judicem posse dicto modo conde-

condemnare hujusmodi reum. Hanc tenent Adrianus, Angelus, Lyranus, Lessius, Petrus Navarrus, Coninck, & alij apud Bossium *Parte 1. tit. 1. §. 24. n. 798.* Deinde Bonac. *de leg. disp. 10. Q. 2. pu. 2. n. 2.* Laym. *lib. 3. de just. tract. 6. cap. 2. num. 8.* & moderni complures. Juvat ambas opiniones inter se committere, & quàm sint validæ, eductis utrimque argumentorum copijs, arbitrari.

XXXV. Itaque in favorem secundæ arguitur primo. Directè occidere innocentem est intrinsecè malum: ergo non licet. consequentia patet. quia quæ sunt intrinsecè mala, in nullo casu possunt esse licita: ut patet in mendacio, blasphemia, fornicatione &c. atqui judex condemnandò reum ad mortem, quem privatâ scientiâ novit esse innocentem, directè occidit innocentem; ergo condemnare non licet. Subsumpt. constat. nam & ipsa sententia judicis directè præcipit occisionem, & executio mortem directè infert. Arguitur Secundo. Da casum, in quo Semproniam coram judice Ecclesiastico per allegata & probata ostendatur esse legitima uxor Titij, judex verò privatâ notitiâ sciat, Semproniam non esse uxorem Titij. In hoc eventu judex neque licitè suadere, neque præcipere Titio potest, ut accedat ad Semproniam, eaque utatur ut conjuge: ergo nec licitè reum ad subeundam mortem condemnare potest judex, quem privatâ notitiâ scit esse innocentem, quomocunque demum per publicas probationes de crimine fuerit convictus. Conseq. prob. quia quàm est intrinsecè malum accedere ad non suam, tam est intrinsecè malum, iurisque naturæ adversum occidere innocentem: & quàm neque vult, neque potest Ecclesia cuiquam tribuere jus accedendi ad non suam, aut judici potestatem ad hoc quemquam adigendi, ita neque volunt, neque possunt ullæ unquam respublicæ, seu communitates judicibus tribuere potestatem condemnandi ad mortem

Dd

eos,

eos, quos ipsi privatâ scientiâ cognoscunt esse innocentes. Atque hinc arguitur Tertio, Judex certò sciens, se carere jurisdictione & auctoritate in reum non posset eum condemnare, licet per testes probaretur, reum esse sub jurisdictione ipsius: ergo nec potest in casu nostro. Patet conseq. quia ad justè condemnandum non solùm requiritur ex parte condemnantis jurisdictione, & legum auctoritas, sed etiam ex parte condemnandi crimen, & meritum pœnæ. Arguitur Quarto. Iniquum est occidere quemquam, in quem non habes auctoritatem; sed judex in hoc eventu occidit aliquem, in quem non habet auctoritatem; ergo mai. est certa. mi. prob. judex non habet auctoritatem in innocentem, sed solus Deus: ergo dum occidit innocentem, occidit aliquem, in quem non habet auctoritatem. Atqui occidit reverà innocentem, nam ille est reverà innocens, qui delictum non perpetravit, & à Deo nocens esse non cognoscitur: sed talis reus delictum non perpetravit, & à Deo nocens esse non cognoscitur; ergo est reverà innocens. Ergo judex occidit reverà innocentem. Arguitur Quinto. Ideo judex sequi debet notitiam publicam acquisitam ex probationibus, & testibus, ne in ferenda sententia aberraret à veritate. Ergo dum illæ probationes potiùs inducunt ad falsitatem, idque judici manifestè constat, sequi non potest notitiam publicam ex ipsis acquisitam. Atqui probationes in casu nostro inducunt ad falsitatem, idque judici manifestè constat, ergo. Arguitur Sexto. Si judex non peccaret condemnandò hujusmodi innocentem, sequeretur, etiam Pilatum non peccasse, dum condemnavit Christum Dominum. Sed hoc est absurdissimum, ergo. sequela mai. prob. nam & Pilatus judicavit secundum allegata & probata: quia Christus accusabatur à toto populo, atque ad eò publicè reputabatur nocens. Neque dicas, Pilatum scivisse, quòd per invidiam tradidissent eum. Respondetur enim, scivisse id solùm scientiâ privatâ, quam in judicando non tene-

tenebatur sequi. Atque hæc sunt potissima argumenta secundæ sententiæ.

XXXVI. Nunc in favorem primæ arguitur primo ex *c. Pastoralis* §. *quia verò de offic. deleg.* ubi præcipit Innocent. III. ut iudex ordinarius mandet executioni sententiam, tametsi sciat, illam esse injustam. Ergo licet iudex reum privatâ scientiâ noverit esse innocentem, cum juxta allegata & probata condemnare teneatur. Arguitur Secundo, Iudex in iudicando gerit auctoritatem, atque personam publicam à communitate sive republica sibi impositam. Ergo quemadmodum iudicat, atque pronuntiat sententiam auctoritate, & potestate publica, ita etiam iudicare teneatur juxta scientiam publicam atque juridicam à communitate constitutam, & approbatam. Atqui juxta scientiam publicam & juridicam, quæ solum habetur ex allegatis & probatis, reus est nocens, & morte dignus; ergo rectè & justè illum condemnat, reumque mortis pronuntiat. Arguitur tertio. Certum est, Deum ceu Dominum vitæ, necisque omnium potuisse humanis iudicibus concedere potestatem condemnandi ad mortem reos non modò verè nocentes, sed etiam innocentes in privata illorum scientia, si publicè atque juridicè probarentur nocentes: sicut Abraham concessit potestatem in vitam innocentis filij, eumque occidere præcepit. Atqui Deus hanc potestatem iudicibus actu concessit; ergo. *mi. prob.* illam potestatem Deus concessit iudicibus, quam in eis exigit salus, pax, & tranquillitas reipublicæ, bonique communis incolumitas. Sed talem potestatem esse in iudicibus ista exigunt; ergo Deus illam concessit. *mai.* colligitur ex fine auctoritatis, & potestatis publicæ iudicibus concessæ in reos, qui sanè non est alius, quàm pax & tranquillitas humanæ societatis, & conservatio boni communis. *mi. inde prob.* quòd non concessa iudicibus potestate procedendi secundum allegata & probata contra reos quoscunque, etiam privatim cognitos innocentes, orirentur in populo maxima scandala, cum videret, ipsosmet legum cu-

stodes, ac vindices secundum leges non procedere, sed insuper-
 habito ordine juris, publicè atque juridicè convictos de crimine
 impunitos dimittere. Aperiretur præterea janua innumeris cor-
 ruptionibus judicum, qui prætextu privatæ scientiæ etiam verè sce-
 leratos, mortemque meritos non condemnarent, si æquitas, ut
 facilè contingit, post pecuniam haberetur. Unde leges certam
 formam processuum criminalium præscribentes suo effectû, ac
 fine omninò frustrarentur. Arguitur quarto. Non est ita in-
 trinsecè malum, ut sibi persuadent Authores contrarij, etiam di-
 rectè occidere innocentem, ut in nullo unquam casu sit licitum.
 Sanè, qui interficit furiosum, vel ebrium, à quo invaditur, dire-
 ctè interficit innocentem, idque licitè ad defensionem propriæ
 vitæ. Cur ergo judici non liceat directè præcipere occisionem in-
 nocentis ad servandum ordinem juris, & formam publicam judi-
 ciorum, quibus neglectis salus, & incolumitas boni communis
 stare non potest? Confirm. Licèt intrinsecè malum sit directè
 occidere injustum aggressorem ex affectu vindictæ, non tamen
 est intrinsecè malum, sed licitum talem directè perimere ex in-
 tentione sequæ, suæque defendendi. Ergo similiter licèt intrinsecè
 malum sit directè præcipere necem innocentis ex affectu nocen-
 di, vitæque auferendi, non tamen erit intrinsecè malum, sed li-
 citum, si iudex id faciat ex intentione debitè fungendi suo officio
 publico, quod justè præstare non potest, si relictâ scientiâ publicâ
 privatam notitiam de rei innocentia in judicando sequatur. Ar-
 guitur quinto. Licitum est secundum allegata & probata ferre
 sententiam contra similem reum in causa civili: sicut fatentur
 communiter Authores adversi: ergo etiam in causa sanguinis. Ita
 pugnat prima sententia.

XXXVII. Ad argumenta illius, & quidem ad I. Respond.
 c. *Pastoralis* hîc afferri omnino præter rem. quia non loquitur de

sen-

sententia mutilationis, mortis &c. sed alterius cujusdam poenae Ecclesiasticae, & quidem infligendae à iudice, qui est merus executor & non cognitor causae. Ad II. conc. Ant. dist. conseq. ergo tenetur iudicare juxta scientiam publicam in iis, ad quae se extendit auctoritas & potestas publica à republica collata, conc. in iis, ad quae se non extendit, neg. conseq. Atqui auctoritas & potestas publica iudicis se non extendit ad occidendos reos, quos ipse novit innocentes. quia respublica, siue communitas nec voluit, nec potuit suis tribunalibus subijcere vitam & sanguinem innocentium. Et hinc patet ad reliqua. Ad III. omissa mai. neg. mi. in hujus probat. neg. rursus mi. quae dum probatur, dico, periculum scandalorum non esse tam magnum, ut ibi exaggeratur. Et licet aliquando foret timendum, non tamen propterea occidendi essent innocentes. quia istorum occisio non est medium idoneum ad conservationem boni communis, uti nec fornicatio: quia quam haec, tam illa est intrinsecè mala. Adde ex Cardin. de Lugo, majus periculum creati reipublicae à calumnijs falsorum testium, qui innocentem accusant, quam à iudice illum condemnare nolente. Quod subijcitur de corruptis omnibus iudicium, pariter non urget. Cum enim iudici contra probationes publicas asseveranti reum esse innocentem, non credatur in foro externo, nisi id probet; sed potius puniri debeat propter iustitiae ordinem non servatum, nunquam audebit tantum subire periculum, nisi ad id stimulante conscientia, dum nempe novit, reum esse innocentem. Ad IV. neg. parit. quia vim vi repellere jus naturae omnibus concessit. Hinc etiam directa occisio hominis est licita, quando non suppetit alia ratio vitam propriam defendendi. Neque refert, quod me invadens forte non peccet formaliter: nam invasio ipsa injusta est materialiter, & ego occido nocentem mihi. Atqui directa occisio innocentis semper est jure naturae prohibi-

hibita. Ad Confirm. conc. Ant. neg. conseq. quia condemnatio innocentis ad mortem non est modus licitus, vel necessarius, ut iudex debitè fungatur suo officio: imò malè & contra intentionem reipublicæ fungeretur suo officio, si innocentem condemnaret. Atqui directa quoque occisio iniusti invaloris est modus iure naturæ licitus, & medium unicè necessarium ad defensionem propriæ vitæ. Hinc tamen non sequitur, iudicem contra scientiam publicam posse, vel teneri iudicare secundùm notitiam privatam, reùmque absolvere. nam debet à ferenda sententia penitè abstinere, & vel officiò se abdicare; vel aliud incommodum in re familiari subire; imò & in persona potiùs, quàm ad condemnationem talis innocentis devenire. Ad V. conc. Ant. neg. conseq. & parit. quia propter frequentiam causarum civilium bonum commune potuit exigere, ut cives privato iure in bona fortunæ cederent in simili casu, idque per leges positivas constitui, ne turbaretur ordo tribunalium, & tranquillitas publica, si processus iudicis privatæ iudicum scientiæ postponeretur. Atqui in causa sanguinis, casûque moraliter vix possibili, qualis est præsens, bonum commune non potest exigere tam ingens, & irreparabile damnum innocentis: ut constat ex dictis.

XXXVIII. Nunc argumenta secundæ quoque sententiæ placet dissolvere. Ad I. Respond. dist. ant. directè occidere innocentem tam iudicè quàm Theologicè est intrinsecè malum, conc. innocentem Theologicè, non innocentem, immò nocentem iudicè, neg. ant. & dist. conseq. ergo non licet occidere innocentem tam iudicè, quàm Theologicè conc. innocentem Theologicè, non innocentem iudicè neg. conseq. Atqui reus, de quo disputamus, quamvis Theologicè, sive in foro conscientiæ sit innocens, idque iudex privatâ scientiâ cognoscat, non tamen est innocens, immò est nocens iudicè, sive in foro externo propter allegata & probata

ta publica, idque iudex cognoscit scientiâ publicâ, & ut persona publica. Ad II. conc. Ant. neg. conseq. & paritatem, Disparitas est: quòd Titius non agat personam publicam, sed privatam, adeoque non scientiam publicam, sed solum privatam in operando sequi possit, ac debeat. Quare iudex suadendò vel præcipiendò accessum ad Semproniam suaderet, vel præciperet actionem contrariam veritati privatæ, quam tamen Titius ceu persona privata in operando sequi unicè tenetur. Atqui iudex ut iudex agit personam publicam, & tenetur in iudicando sequi notitiam publicam, sive acquisitam ex actis, allegatis, & probationibus publicis. Et hinc patet ad probationem consequentiæ. Sanè si tam esset intrinsecè, & indispensabiliter malum directè occidere innocentem, quàm est intrinsecè malum accedere ad non suam, illud neque DEUS posset præcipere: quod dici non potest. Ad III. conc. ant. neg. iterum conseq. & paritatem. Nam iudex carens jurisdictione in reum etiam iudicè convictum, si eum condemnaret, non condemnaret ut persona publica, sed ut privata. Atqui in casu nostro & habet jurisdictionem, & reum de crimine iudicè convictum. Unde nihil deest sive ex parte condemnantis, sive ex parte condemnandi, ut iustè feratur sententia. Nam licèt in reo non inveniatur crimen re ipsa perpetratum, est tamen de ipso iudicè demonstratum. Ad IV. conc. mai. neg. mi. adhuc probat. dico, soli quidem DEO competere auctoritatem in vitam innocentis tanquam supremo Domino, ac iudici, eam tamen pro casu nostro ab ipso concessam esse etiam iudicibus sibi subordinatis: sicut ostensum est. Illa, quæ deinde dicuntur in argumento, probant, iudicem neque posse condemnare innocentem, quem ipse invincibiliter ignorat esse innocentem, licèt iudicè probatus sit nocens: cum nec iste delictum perpetraverit, aut esse nocens à DEO cognoscatur. Ad V. dico, duplicem in mente iudicis posse
dari

dari veritatem, privatam nimirum, & publicam, sive juridicam, quæ sumitur ex testibus & probationibus. Jam verò respublica & bonum commune unicè vult, ut iudex in iudicando semper sequatur veritatem publicam, & consequenter vult, ut procedat secundùm notitiam publicam, ne aberret à veritate publica. Probationes autem in nostro casu non inducunt ad falsitatem oppositam veritati publicæ; immò hanc demonstrant. Ad VI. neg. seq. mai. cum sua probat, quia Christus Dominus erat innocens non solùm re ipsa, & in privata notitia Pilati, sed etiam famâ atque scientiâ publicâ apud omnes probos & sapientes. Sanè Pilatus ipse, auditis accusationibus, & examinatis testibus, pronuntiavit, se nihil in eo morte dignum invenire: quia nempe, sicut referunt Evangelistæ, non erant convenientia testimonia illorum. Unde sententiam minimè tulit secutus scientiam publicam, quæ nulla fuit, sed adactus metu Cæsaris. Adde, quòd miser ille iudex per examen accuratius testes facillimè falsitatis potuisset convincere: vel totam causam ad superiorem remittere. Ambæ sententiæ hactenùs expositæ sunt probabiles. Negativa juri naturæ videtur conformior. Affirmativa auctoritate veterum Doctorum, præsertim D. Thomæ, præponderat. Quòd si hanc placeat sequi, idem, quod dictum est de iudice, tenendum est etiam de carnifice, & alijs ministris sententiam exequentibus. nam & illi possunt eam exequi contra reum, quem privatâ scientiâ sciunt esse innocentem, quando secundùm allegata & probata publica legitimè est condemnatus, de quo videatur Cardin. de Lugo

tomo 2. disp. 37. sect. 4. n. 48.

CA.